

OSMANLI DÖNEMİ EDİRNE'SİNDEN 25 MÜSİKİŞİNÂS

THE 25 MUSICIANS FROM EDİRNE IN THE OTTOMAN PERIOD

Nilgün İŞCAN*

Geliş Tarihi: 13.09.2019
(Received)

Kabul Tarihi: 27.09.2019
(Accepted)

Öz: İstanbul'un fethinden önce ve devamında Klâsik Osmanlı/Türk Müsikîsinin oluşum ve olgunlaşma döneminin hazırlayıcıları olan müsikîşinâsânın, bir bölümüyle Edirne'de faaliyet gösterdiklerini ve Osmanlıların dünya kültür tarihine eşsiz katkılarından biri olan müsikî sahasında Edirne şehrinin kıymetini göstermek bu çalışmanın temel amacıdır. Klâsik Osmanlı/Türk Müsikîsi tarihi çoğunlukla İstanbul merkezli çalışmalardan müteşekkildir. Buna binâen ilgili yayınlarda Edirneli müsikîşinâsâna ve bu şehirdeki müsikî faaliyetlerine kısmen yer verilmiştir yâhût söz konusu bestekârlar genel bir müsikî tarihi çalışması içerisinde yer almışlardır. Bu çalışma, makale sınırlarını aşmamak için, 18. ve 19. yüzyıllar arasında, Osmanlı Edirne'sindeki müsikîşinâsları kapsamaktadır. Müsikîşinâslar ölüm yılına göre düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edirneli Müsikîşinâslar, 18.-19. yüzyıl, Klâsik Osmanlı/Türk Müsikîsi, Edirneli Yahudi Müsikîşinâslar

Abstract: The main purpose of this study is showing the major role city of Edirne and its musicians played in the rich musical culture and activity of the Ottoman Empire both before and after the conquest of Istanbul. The Classical Ottoman/Turkish musical historical studies usually focus on Istanbul as the center of musical culture. In line with this tradition, the musical activity in Edirne and the achievements of musicians from Edirne are only partially studied or they are included only in the context of a general history. This study, as to stay in the bounds of an article, only encompasses 18th and 19th century musicians living in the city of Edirne. The Musicians included in the study are arranged according to their year of death.

Key Words: The Musicians from Edirne (Hadrianopolis), 18.-19. Century, The Classical Ottoman/Turkish Music, The Jewish Musicians in Edirne

1. GİRİŞ

Müsikî tarihi perspektifinden nazar edildiğinde Osmanlı kültürünün odak noktalarından biri olan Edirne'nin müsikî geçmişine dâhil olmuş isimleri bir araya getirmeye gayret gösteren bu çalışma bağlamında yirmi beş müsikîşinâsa yer verildi. Listeye dikkat edildiğinde, seçilen isimlerin bir kısmının Edirne doğumlu

* Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, nilguniscan@trakya.edu.tr

isimler, diğer bir kısmının ise böyle olmadığı görülecektir. Zîrâ burada amaçlanan, sadece doğum ve ölüm bağı gibi nitelikler değil, Edirne’de yetişmiş ya da bu şehrin kültürünün bir parçası olarak görülebilecek bestekâr, sâzende, hânende ya da mûsikî nazariyecisi olarak tanınmış isimleri tespit edebilmektir. Elbette etnik ya da dinsel bir ayırım gözetilmedi ve ortak medeniyetin en övünülesi bir özelliği olan mûsikî sahasında, özellikle çok sayıda Yahudi mûsikîşinâstan söz etme imkânı da bulunmuş oldu.

Çalışmada zaman açısından bir sınır belirlemek kaçınılmazdı. Makale sınırlarını aşmamak için, 18. yy.-19.yy. Osmanlı Edirne’sine âit mûsikîşinâsların biyografileri tertiplendi. Öte yandan hudûdu Cumhuriyet döneminin resmî başlangıcına değil, Osmanlı Edirnesi’ne dokunmak konusunda, fiilî olarak daha anlamlı olan, 19. yüzyılın sonuna çekmeye karar verildi ve bu tarihten sonra doğmuş olan isimler çalışmaya dâhil edilmedi. Çalışmadaki isimler kesin ya da muhtemel ölüm tarihlerine göre kronolojik olarak dizildi. Elbette her ismin kesin ölüm tarihini bulma imkânı bulunamadı (doğum tarihleri için bu çok daha az mümkün oldu) ve bu isimleri de vefât etmiş olmaları gereken yüzyıla göre en sona yerleştirmek tercih edildi.

Bu tür bir çalışmada adı geçenler dışında başka pek çok ismin yer alması elbette mümkündür, zîrâ kaynaklarda birçok isme atıf yapıldığı görülecektir. Ne var ki bunların çoğu sadece isim düzeyinde biliniyor ve diğer bir kısmı ise hem yukarıda dikkat çektiğimiz üzere bu çalışmanın bir makale olarak zaman ve mekân kısıtları hem de muhtevâsı bakımından elzem görülmeyle buraya alınmamıştır.

Güfte mecmûalarında Edirneli, Edirnevî gibi kayıtlarla çok sayıda kimliği belirsiz bestekâra da rastlıyoruz. Yine mevlevîhânedeki hânende ya da sâzende olarak görev yapmış onlarca isme çeşitli kaynaklarda atıflar mevcuttur. Bunların yanı sıra haklarında herhangi bir bilgi bulunamayan Yahudi mûsikîşinâslar da var. Eserleri bilinen Josef Danon, Behor Mevorah ve Hayim Becerano gibi isimleri ise burada ancak anmakla yetinmek durumunda kalıyoruz. Özetle, bu kadar uzun bir döneme yayılmış bir alanla ilgili olması muhtemel herkesi kapsamak arzu edilse bile, böyle bir çabanın kendisi beyhûde olmaya yazgılı görünüyor.

Mevcut birkaç klâsik ve daha yakın zamanlı kaynağın sonraki çalışmalarda da sürekli tekrarlanması ve kaynakçaların aktarılması sûretiyle üretilmiş bir biyografi geleneği içine çalışmak durumunda kalındı. Biyografilerin ana yapısı kurulurken, *Atrabu'l-Âsâr* ve çok az kullanılmış olsa da *Hoş Sadâ* dışında, spesifik olarak mûsikî ile ilintili birincil bir biyografi kaynağı bulmak mümkün olmadığı için, şâir tezkireleri ve Taşköprizâde sonrası üretilen zeyiller gibi diğer biyografi metinlerine sıklıkla başvuruldu. Bu kaynakların hâricinde, Sadeddin Nüzhet Ergun’un “Türk Musikisi Antolojisi”, M. Nazmi Özalp’in “Türk Musikisi Tarihi” ve Yılmaz Öztuna’nın “Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi” de yoğun olarak kullanılan ikincil kaynaklar oldu. Mümkün mertebe referans olarak gösterilen

kaynak metinler, titizlikle ve eleştirel bir gözle yeniden okundu. Ayrıca güncel çalışmalar da ele alınarak müsikîşinâsların biyografileri genişletilmeye çalışıldı.

Özetle işbu makalenin amacı, hakkında güncel bir akademik çalışma bulunmayan Edirneli müsikîşinâsları kronolojik bir sırayla tespit etmektir.

2. MÜSİKİŞİNÂSLAR

2.1. Ahmed Çelebi [Kemânî] (? - 1700): Evliya Çelebi'nin "*Sâzendegân-ı kemânçeciyân*" başlığı altında aktardığına göre Kemânî Mustafa Ağa'nın şâkirdidir. Evliyâ Çelebi ondan, "*Kâbil-i şâkird olan üstâd olur üstâddan' mazmûnunca bu Ahmed Çelebi eyle kemânîdir kim istimâ' eden âdem hayrân kalur*" diye övgüyle bahseder.¹

Hakkında bilgi edinebildiğimiz bir diğer kaynak olan Dimitri Kantemir ise, bir Rûm muhtedîsi olduğunu ve Tanbûrî Angeli (Ortodoks Angeli) ile birlikte kendisine 15 yıl müsikî hocalığı yaptığını aktarıyor eserinde. Yine aynı kaynaktan hocasının Kasımpaşalı Osman Efendi olduğu da kayıtlıdır.² Ayrıca arşiv kaynaklarında Ahmed Çelebi'nin 1682'de Harem-i Hümayûn'da câriyelerin kemân ve müsikî hocası olduğu bilgisi de yer almakta.³ Bestekârın, Kantemiroğlu Edvârî'nde Bayâtî ve Segâh Saz Semâ'ileri, Hamparsum-Mandoli'de de bir Evc Peşrevi ve Saz Semâ'îsi kayıtlı.⁴

2.2. Abdülhay [Celvetî] (? - 1705): Babası Celvetiyye tarîkâtı şeyhi Saçlı İbrâhim Efendi olan Abdülhay Celvetî, Şeyhî'nin Vekâiyü'l-Fuzâla'sına göre babasının gözetimi altında gerekli ilim ve edep tahsilini tamamladıktan sonra, Bulgaristan'ın Akçakızanlık kasabasında Şeyh Alâeddin Efendi Zâviyesi halîfeliğine getirildiğini öğreniyoruz. Babasının vefâtı üzerine Edirne'ye döndükten sonra, pederinden boşalan Selimiye Câmî'i vâizliği ve Sultân Selim Zâviyesi şeyhliği görevlerinde bulunmuştur. 1685'de İstanbul'a, Kadırga limanındaki Mehmed Paşa Zâviyesi'ne nakl olunur. Bundan iki yıl sonra da Vâlîde Sultan Câmî'i vâizliğine atanacaktır. 1691 yılında Aziz Mahmûd Hüdâyî Tekkesi şeyhliği uhdesine verilmiştir, 14 yıl süresince son görev yeri burası olacaktır. "*Kıla Abdülhay sana hakk rahmeti*" (1117) tarihi üzere vefât etmiştir. Şeyhî ölüm tarihi ve defîn yerini şu sözlerle aktarmakta: "*Bu hâl üzre sübha-şümâr-ı eyyâm ü leyâl iken bin yüz on yedi Receb'inün yigirmi tokuzuncu İsneyn gicesi terk-i cihân-ı fâni*

¹ Robert Dankoff, *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi*, C.I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 325.

² Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, C.I (Çev: Özdemir Çobanoğlu), Cumhuriyet Kitaplığı, İstanbul 2001, s. 461; Cem Behar, *Kan Dolaşımı, Ameliyat ve Musikî Makamları*, YKY, İstanbul 2017, s. 147.

³ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Müsikîsi Ansiklopedisi*, C.I-II, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1990, C.I, s. 32.

⁴ Öztuna, *age.*, C.I, s. 32.

ve ‘azm-ı bekâ-ı câvidânî itdüklerinde medîne-i Üsküdar’da Mahmûd Beg Türbesi’nde defn olundular.’⁵

Arap şâiri Bûsirî’nin Kasîde-i Bürdesi’nin nazmen tercümesini yapmış. Yine, *Fethu’l-Beyân li-Husûli’n-Nasri ve’l Fethi ve’l-Emân ve Tefsîr-i Ba’zı Suver-i Kur’âniyye* adlı eserlerinde Kur’ân sûrelerinin bir kısmını tefsîr etmiştir. Bunların hâricinde Hacı Bayrâm-ı Velî’nin “Çalabım bir şâr yaratmış iki cihân arasında” mısra’ı ile başlayan gazelinin şerhini içeren *Şerh-i Gazel-i Hacı Bayrâm-ı Velî* adlı bir risâlesi de bulunmakta.⁶

Abdülhay Efendi, “Abdî” yahut “Abdülhay” mahlasıyla şiirler yazmıştır. Sözü edilen bu şiirler bir Dîvânçe oluşturacak kadardır ve birçoğu da bestelenmiştir. O merteye ki, tasavvuf literatüründe en fazla şiiri bestelenen şâirlerden biri konumundadır.⁷ Bunca bestelenmiş şiiri olmasına rağmen, mûsikîşinâslığına dâir yegâne bilgimiz, Müstakimzâde Mecmû’ası’nın bestekârlar fihristinde anılıyor olmasından ibâret. Atrabu’l-Âsâr’da ise, ismi bestekâr olan oğlu Molla Mehmed Efendi başlığı altında yer alıyor sâdece.⁸

2.3. Mustafa Efendi [Musallî, Muslî] (? - 1710?): Hakkındaki biyografik malzemenin tamamı temelde Atrabu’l-Âsâr’dan ibâret gözükken bestekârimızın şöhreti IV. Mehmed döneminden III. Ahmed dönemine kadar uzanıyor. Annesi Enderûn’da ebelik yaptığı için olmalı ki Ebezâde lâkabı verilmiştir. Babası müderrisdir. Yılmaz Öztuna, onun şâir ve isminin başındaki “Musallî”nin de mahlası olmasını muhtemel görüyor. Ölüm tarihini de Öztuna’dan aldık, o da emin olmadan kullanmış ve yine bir kaynak göstermemiş; daha ehven bir başka kaynak bulamadığımız için onun kaydıyla yetineceğiz.⁹

Şeyhülislâm Es’ad Efendi’nin değışi ile “hâl-i tufûliyyetinden dem-i kühûlete değın cidd ü cehd-i iktidâr ile fazz-ı ebkârî kavâ’id-i edvâr etmeğe heveskâr” oluşundan, yani çocukluğundan orta yaşlarına kadar mûsikî ilmi öğrenmeye ciddi bir heves ve gayret gösterdiğinden bahsediyor. Müellif, Musallî Mustafa Efendi’nin mûsikîye dâir şevkini anlatmak için de şarkılarını gebe

⁵ Ramazan Ekinci, *Şeyhî Mehmed Efendi, Vekâiyü’l-Fuzalâ, C.I*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2018, s. 2711, 2712; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ, C.III*, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 2307, s. 21.

⁶ Avni Erdemir, *Anadolu Sahası Musikişinas Divan Şairleri*, TÜSAV, Ankara 1999, s. 14-15.

⁷ Selami Şimşek, *Edirne’de Tasavvuf Kültürü*, Buhara Yayınları, İstanbul 2008, s. 252.

⁸ Mehmet Ünal, “Abdî, Abdülhay”,

<http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=247>

(ET: 01.08.2019); Şengül Sağman, “Müstakimzâde’nin “Mecmûa-i İlâhiyyât” Adlı Güfte Mecmuası”, (YLT, MÜ-SBÜ, İstanbul 2001), s. 657; Behar, *Şeyhülislâm’ın Müziği*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s. 275.

⁹ Öztuna, *age.*, C.II, s. 78.

kalınmış çocuklara, nağmelerini ikizlere teşbîh ederek, gebelik ve doğum metaforlarını kullanmayı tercih ediyor: "...mevcûd olan zâyîde-kârân-ı habâlâ-yı fenn-i terâne-şi'ârdan ta'allüm-i terbiyet-sâzi-i nevzâde-i nagamât etmeğin üstâd-ı mezâyâ-nejâd ve kâmil-i dakayık-zâd olmuştur. Fi'l-hakîka âbistânî-i etfâl-i sürûd ile şikem-i nagam- tev'em-i derûnî bîrûn-nümâ olup nev-be-nev ıskat-ı cenin-i âsâe-i letâfet-pîrâ ederdi." Aynı metaforları sesinin vasıflarından bahsederken de kullanmaya devam ediyor: "Sadâ-yı bülendi tîz ve letâfetde meyâne ve lehçe-i dilpesendi nezâket-âmîz ve 'ârifâne olup kemâl-i kabiliyyet ü ehliyetden gûyâ cenin-i fenn-i sürûdun bürîde-kâr-ı nâfî ve bîsât-ı gehvâre-i terânenin duhte-kâr-ı şikâfî idi."¹⁰ Aynı eserde, Frenkçîn usûlünde Bayâtî makâmında

Hatt-ı îzârını gördü senin o hâlet ile

ve Devr-i Kebîr usûlünde Hüseyîni makâmında

Şimdi meyli gönlümün bir serv-i hoş-reftâredir

murabba'larına yer verilerek, bunlardan başka 30 kadar murabba'ât, şarkı ve semâ'îsi olan Musallî Mustafa'nın bu meyandaki üstâdlığının küçük büyük herkesin ma'lûmu olduğu ve eserlerinin meşhûr olduğu kaydedilmiştir.¹¹ Eserlerine dâir Ergun, Müstakimzâde'den aldığı ve Hasan Sezâî'nin "*Cemâlin nûruna nisbet güneş bir nûr-i bîferdir*" diye başlayan şiirinin Acem Uşşâk bir bestesinden örnek verir. Kendi taramalarımızda güfte mecmu'alarında Musallî ya da Muslî Edirnevî benzeri isimlerle bestelerine rastlanabildiğini gördük.¹² Ne yazık ki bunca eserinden bugün elimizde notası olan yalnızca Bayâtî Nakış Yürük Semâ'î'si olan, "*Meclîsimiz kûşe-i meyhânedir*" kalmıştır.¹³

2.4. Mehmed Efendi [Küçük Müezzin] (? - 1717): İstanbul doğumludur. Hakkındaki geç dönem biyografik malzeme Enderûn'da yetiştiğini söylüyor, fakat biz buna dâir erken bir kaynak göremedik. Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin aktardığı bilgiye göre Sultan II. Mustafa'nın huzûrunda yapılan fasıllara sürekli katılmış bir hânendedir. Târîh-i Râşid ve Mür'î't-Tevârîh'de "hâce-i sâni" olarak anılan Küçük Müezzin'e II. Mustafa'nın cülûs-i hümâyûnu sonrası H.1107'de hünkâr musâhipliği ve Anadolu muhâsebeciliği ihsân edilmiştir.¹⁴

Atrabu'l-Âsâr'da, henüz sakalı çıkmamış gençlik dönemlerinden itibaren, üstadlardan mûsikî öğrenmeye ciddiyetle cehd ettiği ve bu çabasıyla ehliyet

¹⁰ Behar, *age.*, 2010, s. 272.

¹¹ Behar, *age.*, 2010, s. 272-273.

¹² Sağman, *age.*, s. 261.

¹³ Öztuna, *age.* C.II, s. 78.

¹⁴ Öztuna, *age.* C. II, s. 39; Behar, *age.*, 2010, s. 267; Râşid Mehmed Efendi, *Târîh-i Râşid C.II*, İstanbul 1282, s. 350; Mustafa Öksüz, "Şem'dânîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi'nin Mür'î't-Tevârîh adlı Eserinin (180B-345A) Tahlil ve Tenkidi Metni" (YLT, MSGSÜ-SBÜ, İstanbul 2009), s. 260.

kazanarak ilmin üstâdları arasına girdiğinden bahseder. Şarkı ilmine dâir bilgisinin sâde olduğu, “*lâkin amelin icrâda hasbü’l-irâde cümleden ziyâde hâlet-dâde olduğu mesmu’ ve meşhûrdur*” ifadesiyle icrâdaki gayretinin herkesten fazla olduğu aktarılır.¹⁵ Bu tespiti Dimitri Kantemir’in Osmanlı tarihi üzerine kaleme aldığı metinden de doğrulamak mümkün, zîrâ Kantemir’in ses sanatçısı olarak saydığı dört kişiden biri de Küçük Müezzin’dir. Kantemir onu da Kemânî Ahmed gibi Kasımpaşalı Osman Efendi’nin talebesi olarak anar.¹⁶

Târîh-i Râşid, H.1109 senesinde, Küçük Müezzin’in Amcazâde Hüseyin’in arzusuna binâen saraydan uzaklaştırıldığını anlatır. Rivâyete göre Küçük Müezzin “*öteden berü biraz âluftegân [kadın düşkünü, iffetsiz] ve İstanbul’un nâm-dârân-ı hevâ vü heveslerinden olup kemâl-i irtikâbla şöhretyâb imiş.*” Hattâ Amcazâde İstanbul kaymakamı iken, “*bir yerde basılıb huzurlarına ihzâr olundukda ta’zîr ve te’dîb*” etmişler. Hâl böyleyken Amcazâde irtikâb suçlaması dâhil, sarayda bulunmasını “*vesile-i kıl ü kâl*” olacağı gerekçesiyle arzu etmemektedir ve pâdişâha da bu yönde “*kâmyâb-ı bast-ı-makâl idüb*” saraydan çıkarılmasını ve Anadolu muhasebeciliğinden azlini başarır. Küçük Müezzin, inzivaya çekilmesi için İstanbul’daki evine çavuşlar eşliğinde gönderilmiştir. Aynı hâdiseyi Şem’dânizâde ise şu cümleyle özetler: “*Ve Küçük Mü’ezzin didikleri hânende asılda basgun virüp kötek yemiş süfehâdan iken musâhib-i pâdişâhî olmasını münâsib görmeyüb tard itdiler.*”¹⁷

Küçük Müezzin’ine dâir taramamız sonucu, Nâbî’nin Münşe’ât’ında iki mektuba rastladık. Bu iki mektup Nâbî’nin Küçük Müezzin’le yakın bir dostluğu olduğuna delâlet ediyor. Mektuplardan biri Nâbî Halep’te iken Küçük Müezzin’in Halep’e gelme isteğine cevaben yazılmıştır. Nâbî bu mektupta, muhâtabın mesleğine uygun mûsikî jargonu ile örülü nükteli bir dille, hem Temeşvâr’ın havasının ona uygun olmayacağını hem de evlâd u ıyâlinin buna izin vermeyeceğini söyleyen bir mektup kaleme almış. 1678’den önce yazılmış olması muhtemel bu mektuba bakılırsa Küçük Müezzin’in ailesi ve çocukları olmalı. Diğer mektup ise kibardan birine yazılmış ve şâirin eski günleri yâd ettiği bir muhtevâ taşıyor. Nâbî, Küçük Müezzin’le hamamda buldukları bir esnâda, onun mekâna münâsib “*hammâm içinde dilberi görmez gözi külhen görür*” ilâhîsini söylediğini özlemle anıyor.¹⁸

¹⁵ Behar, *age.*,2010, s. 267.

¹⁶ Kantemir, *age.*, s. 461.

¹⁷ Râşid Mehmed Efendi, *age.*, C.II, s. 420, 421; Öksüz, *age.*, s.263; M. Nazmi Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, C.I, TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 1986, s. 185.

¹⁸ Mustafa Öztürk, “Münşe’ât-ı Nâbî (İnceleme-Tenkitli Metin) ve Münşe’ât-ı Nâbî’de XVII. Yüzyıl Yansımaları” (Doktora Tezi, EÜ-SBÜ, Kayseri 2015), s. 148, 149, 797, 798.

Seyyid Hasan'ın günlüklerinden oluşan Sohbetnâme adlı nev'i şahsına münhasır eserde de Küçük Müezzin'e dâir bir kayda rastladık. H.1073/M.1663 tarihli günlükte Küçük Müezzin'in aralarında bulunduğu bir yemekli toplantının kaydı var. Bu kayıta mûsikî icrasına dâir “*Küçük Müezzin zemzemeha kerd*” ifâdesi de görülebiliyor. Bu kayıt bizi Seyyid Hasan'ın oğlu Seyyid Mehmed Vahyî'nin Küçük Müezzin'e yazdığı bir mektuba da ulaştırdı. Söz konusu mektup, baştan ayağa mûsikî terminolojisi ile örülmüş oldukça san'atlı bir yapı arz etmekte. Mektubun başlığında Küçük Müezzin “*Zübde-i Hânendegân*” olarak anılmış.¹⁹

Hüseyin Vâssaf'ın verdiği bilgiye göre Şeyh Muhammed Emîn Tokâdî Efendi Edirne'de, dönemin meşhur mûsikîşinâsları olan Hâfız Post, İtrî ve Yahyâ Nazîm'in yanısıra Küçük Müezzin'den de mûsikî dersleri almıştır. 1717 yılında “*Eyledi Küçük Müezzin mahfel-i me'vâda cây*” mısra'nın işaret ettiği üzere Edirne'de vefât etmiştir.²⁰ Vefâtına dâir Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi Efendi'nin “*Târih-i Vefât-i Küçek Mü'ezzin Çelebi Merhûm*” başlığı ile yazılmış bir mersiyesi daha vardır ki,

Rastdur tek idicek savt-ı segâhı târih

Evc-i me'vâda Mü'ezzin Çelebi bula makâm

beyti ile nihâyet bulur. Sâmi, bestekârı “*ahsenü's-savt-ı cihân ya'nî Mü'ezzin Çelebi*” ve “*nagmesi râhatü'l-ervâh-i kulüb-i uşşâk*” gibi övgü dolu mısra'larla anar.²¹ Şeyhülislâm Es'ad Efendi, Devr-i Revân usûliyle Muhayyer makâmındaki

Alıp âğuşu hemçün hâle ol mâh-ı nevi şimdi

güfteli murabba'ını ve Çenber usûlünde Nevâ makâmındaki

Dersen ey dil çeşm-i bahtım derd-i hicrân görmesin

güfteli murabba'ını aktardıktan sonra, on beş kadar daha eseri olduğundan bahsediyor. Yılmaz Öztuna'ya göre ise ilâhiler ve 20'ye yakın dindışı güfteli eser bırakmıştır. Çeşitli güfte mecmualarında çok sayıda eserinin kaydı bulunabiliyor ise de bunlardan zamanımıza notasıyla ulaşanlar şu üçüdür:

Tâhir Hafîf Beste (*Bâğ-ban sünbül okur biz dahi gîsû diyelim*),

Şehnâz Bûselik Nakış Aksak Semâ'î (*Kimseyi dil-teng-i âzâr etme sultânım*),

Tâhir Ağır Aksak Semâ'î (*Aldın dilimi zülfün için şâne mi sandın*)²²

¹⁹ Ayşe Akkılık, “Seyyid Hasan'ın Günlüğü II. Cilt (1073-1075/M.1662-1664)(İnceleme-Metin)”, (YLT, MÜ-TAE, İstanbul 2019), s. 64; Mustafa Sukan, “Seyyid Mehmed Vahyî Dîvânı'nın Bilimsel Yayını İle Eserin Şekil ve Muhteva Bakımından İncelenmesi”, (YLT, MSGSÜ-SBE, İstanbul 2005), s. 602-604.

²⁰Behar, *age.*, 2010, s. 268; Türkan Uymaz, “Hüseyin Vassâf Bey'in Sefine-i Evliyâsı'nda Mûsikîşinas Mutasavvıflar”, I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi, Karabük Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 1091.

²¹ Fatma Sabiha Kutlar, *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi Dîvâmı*, Ankara 2004, s. 166-167.

²² Behar, *age.*, 2010, s. 268; Öztuna, *age.* C.II, s. 39; Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi C.I*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1942, s. 145, 146, 298-

Bu başlığı sonlandırırken, Cemal Reşit Rey'in "Çelebi" adıyla Küçük Müezzin üzerine, Don Juan-vâri bir operasının mevcut olduğunu ve son yıllarda kayıp haldeyken bulunup restore edildiğini de hatırlatmış olalım.²³

2.5. Şa'bân Dede (? - 1721): Edirneli olup, Halvetiyye'nin Gülşeniyye kolundan, XVIII. asrın zâkirbaşlarından birisidir.²⁴ Hayatı hakkında mufassal hiçbir bilgi bulunamadı. Vefâtına Nazîr İbrahim Efendi "Berây-ı Şa'bân Dede" başlıklı bir tarih düşürmüştür:

*Gûş idüb fevtin Nazîrâ-yı du'â-gûyî didi
Eyleye firdevsi yâ Râb cilve-geh Şa'bân Dede*²⁵

2.6. İsmâîl Ağa [Kara] (1674? - 1724): Kara İsmail Ağa, Es'ad Efendi'ye göre Edirne yakınlarındaki Hasköy'de dünyaya geldi. II. Mustafa devrinde henüz genç iken sesinin güzel olması hasebiyle önce teberdârân-ı hâssaya (zülflü baltacılar) sonra hâne-i kilâra (kiler) alındı. Müstakimzâde, onun burada Ârif Efendi'den mûsikî ilmi ve ta'lik hattı tahsil ettiğini, sonra hâne-i hâssa'ya alınıp, kemân ve ney çalması yanında sesi güzel bir hânende olması hasebiyle de müezzin olarak tayin edildiği yazar. Bu görevi sürdürürken saraydan bir zeâmet alarak çırâğa çıkarılmıştır. Râkım Ertür, söz konusu zeâmetin bugün Edirne'de bulunan Kara İsmailçe beldesi olduğunu iddiâ eder. Atrabu'l-Âsâr, şöhretinin en kâmil olduğu dönemi III. Ahmed'in saltanat yılları olarak gösteriyor. H.1136 tarihinde bir öğle vakti vefât etmiştir ya da Es'ad Efendi gibi söylenecek olursa "*ser-halka-nişîn-i müezzinân-ı mahfil-i cennet olmuşdur*".²⁶

300. Cem Murat Derya Dişçi, "XIX. Yüzyılda Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Yazmadaki Dini Mûsikî Güfteleri, Kadızade Burhaneddin'in Güfte Mecmuası" (YLT, MÜ-SBÜ, İstanbul 2001), s. 99; Harun Korkmaz, *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki Musiki Yazmalarının Kataloğu* (YLT, İÜ-SBÜ, İstanbul 2014, s. 70, 80, 82, 88, 105, 114, 135, 142, 143, 154, 158; Erol Başara vd., "XVIII. Yüzyıla Ait Bir Güfte Mecmuası İncelemesi", M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 38, İstanbul 2010, s. 139; Uğur Önen, "XVIII. Yüzyılda Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Elyazması Mecmuadaki Dini Musiki Güfteleri" (YLT, MÜ-SBÜ, İstanbul 2004), s. VIII; Sağman, *age.*, s. 31.

²³ Aydın Karlıbel, "The Emergency of Cemal Reşit Rey's Çelebi and the Opera's Restoration: A Critical Study" (Doktora Tezi, İTÜ-SBÜ, İstanbul 2008); Cemal Reşid Rey, "Orkestra" Yazıları, Pencere Yayınları, İstanbul 2007, s. 114.

²⁴ Şimşek, *age.*, s. 422; Hüseyin Akpınar, "Gülşenilik'te Mûsikî ve Mûsikîşinaslar" (Doktora Tezi, HÜ-SBÜ, Şanlıurfa 2004), s. 132.

²⁵ Necdet Şengün, "Nazîr İbrahim ve Divânı", (Doktora Tezi, DEÜ-SBÜ, İzmir 2006), s. 944-945.

²⁶ Behar, *age.*, 2010, s.229; Müstakimzâde Süleymân Sa'deddîn Efendi, "Tuhfe-i Hattâtîn", Türk Tarih Encümeni, İstanbul 1928. s. 651, 652. Rakım Ertür, "Hafız Rakım ve Edirne Musiki Derneği'nin Kuruluşu", Yöre Aylık Kültür Dergisi, Sayı 31-32, Edirne 2002, s. 17.

Dönemin rûhunu yansıtan besteleriyle meşhûr olan İsmâîl Ağa'nın mûsikî ahvâlini, onu hem bir sâzende hem de bir hânende olarak öven Şeyhülislâm Es'ad Efendi, dinleyenlere heyecan ve neş'e veren güzel sesinden ve her nağmesinde mûsikî ilminin kurallarına riâyet ve inceliklerini yerine getirmeye gayret gösterdiğinden bahsettiği şu satırlarla anlatıyor: "*Fi'l-hakîka hüsn-i sadâ-yı lezzet-bahşâsı tehyic-sâz-ı sâmi'in ve âvâz-ı nezâket-peymâsı tarab-endâz-ı sâmi'a-i müstemi'in olup her âgâzede kavâ'id-i fenni râ'i ve dakayıkını icrâya sâ'i olduğundan gayrı leziz ü letâfet-eğgen kemânî ve neyzen olup şîrîn ve a'lâ hatt-ı ta'lik dahi ketb ü imlâ ederdî.*"²⁷ Çoğunlukla büyük formlarda besteler yapmış olan Kara İsmâîl Ağa'nın Sadun Aksüt'ün tespit edebildiği eserleri, 2 beste, 2 Ağır Semâ'î, 7 Yürük Semâ'î ve 1 Şarkı'dan müteşekkil. Bunlara ek olarak Öztuna'daki "Dügâh-Bûselik Düyek, Mâye, Rast peşrevlerini ile Dügâh ve Mâye saz semâ'îlerinin sözünü edebiliriz. Notası bilinen Arazbâr makamında bir Aksak Semâ'îsi olduğu da kayıtlarda mevcut. İsmail Ağa ve Es'ad Efendi de dâhil olmak üzere dönemin meşhur altı müzisyenin beraber bestelediği 65 mısra'lık Bûselik-Âşîrân Kâr gibi, Es'ad Efendi'de kaydı olan biri Muhammes usûlünde Hüzzâm, diğeri Semâ'î usûlünde Kürdî iki beste de meçhûl eserleri arasındadır.²⁸

Güfte mecmûalarına bakıldığında, sâdece Vâsîf Bey mecmûasında bile "Kara İsmail Ağa" adına kayıtlı ve yukarıda anılmayan 10 farklı eseri bulunabiliyor. Ayrıca hem Vâsîf Bey'de hem de kendi adına hiç rastlanmayan Hekimbaşı mecmûasında, bazı besteleri "İsmail Çavuş" adına kaydedilmiş görünüyor. Güfte mecmûalarında sık rastlanan bu tür sorunlara dâir, mecmûalar üzerine mukâyeseli sistematik bir çalışma olmaksızın anlamlı bir çözümleme yapmak şimdilik mümkün görünmemekte. Yine Aksüt'ün ilgili metninde dikkat çekildiği üzere repertuvarda Dellâlzâde'ye atfedilen "*Sana dil-i mâh-ı tâbânım yakışdı*" diye başlayan Müsteâr eser, örneğin Vâsîf Bey'e göre Kara İsmail Ağa'nındır. Mevcut repertuvarda bestekârı meçhul gözüken "*Dem-i vaslın düşürüp ayş-ı dem-â-demcesine*" mısra'ı ile başlayan Hüzzâm eserin de bestekâra âit olması çok muhtemel.²⁹

2.7. Sâlihâde [Kadı] (? - 1730?): Adını ve doğum tarihini henüz bilmiyoruz, vefât tarihi de ancak muhtemeldir. Edirne Gülşenî dergâhında zâkirbaşılık yapmıştır. Günümüze, güfteleri Hasan Sezâî'ye âit üç ilâhîsi

²⁷ Behar, *age.*, 2010, s. 229.

²⁸ Sadun Aksüt, *Türk Musikisinin 100 Bestekârı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993, s. 49. Öztuna, *age.* C.I, s. 393.

²⁹ Hilal Konya, "XIX. Yüzyılda Yazılmış Olan Vâsîf Bey'in Güfte Mecmuasının İncelenmesi", (YLT, MÜ-SBE, İstanbul 2013), s. 168, 169; Erdal Kılıç, "Mecmûa-yı Letâif Fî Sandukati'l-Me'ârif (Metin ve Değerlendirme)" (Doktora Tezi, İÜ-SBÜ, İstanbul 2013), s. 1164, 1329, 1649. Aksüt, *age.*, s. 49.

ulaşmıştır.³⁰ Aşağıda aktardığımız bu eserlerin sonuncusu bugün repertuvarda Kazasker Mehmed Emin Efendi'ye âit görünüyor, fakat Müstakimzâde eseri aynı makâm üzere Sâlihzâde'ye izâfe etmiş:

Ey şehid-i Kerbelâ'ya ağlayan (Nişâbur Düyek)
Kapına geldiler ümmet Muhammed (Beyâtî DüyekTevşih)
Zülfün içre vechini cânâ çü pinhân eyledin (Irâk İlâhî).³¹

Ayrıca taramalarımız esnâsında gördük ki, 1774 tarihli Mevlana Müzesi Kütüphanesi Gölpınarlı Yazmaları 81 numaraya kayıtlı bir mecmûada Salihzâde adına biri Acem diğeri Beyâtî olmak üzere Devr-i Revân usûlünde iki beste daha kayıtlı.³²

2.8. Hasan Sezâî [Gülşenî] (1669 - 1738): Gülşeniliğin ikinci pîri ve Sezâîye kolunun kurucusu olarak kabul edilen Hasan Sezâî, bazı kaynaklarda Edirneli diye tanıtılıyor olsa da esâsen Mora/Korent'de doğmuştur. Babasının adı Ali'dir, dedesi ise şehrin servet sâhibi eşrâfından Kurtbeyzâde Hasan'dır. Sezâî mahlasının ona Niyâzî-i Mısırî tarafından verildiği rivâyet ediliyor. IV. Mehmed döneminde önce İstanbul'a, sonra Edirne'ye gelmiştir. Edirne'de sarayın mukâbele kaleminde görev yaparken, gördüğü bir rüya üzere İbrâhim Gülşenî'nin halifesi Âşık Mûsâ Efendi Tekkesi'nde şeyh olan Mehmed Sırrî Efendi'ye ya da onun oğlu Seyyid Ali Efendi'ye mürid olmuştur. Şeyhinin vefâtı sonrasında da La'lî Mehmed Fenâyî Efendi'ye bağlandığını biliyoruz. Dergâhın vakıf kiralarnı toplamakla görevlendirildiği için kendisine "Câbî Dede" lâkabı verilmiştir. La'lî Mehmed Efendi'nin yerine geçen Mahmûd Hamdi Efendi'nin vefâtı sonrasında Hasan Sezâî, Âşık Mûsâ Efendi Tekkesi'nin postnişîni olur. Bir dönem Kahire'ye giden Hasan Sezâî, burada İbrâhim Gülşenî'nin torunu İbrâhim Çelebi'den hilâfetnâme de almıştır. 1738'de 71 yaşında iken, "*Sezâî göçdü kutb-ı asr iken Firdevs-i âlâyâ*" tarihi üzere Edirne'de vefât etmiştir. Bahsi geçen tekkenin hazîresine defnedilmiş, daha sonra burada bir türbe binâ edilmiştir.³³

Müretteb bir dîvânı da bulunan Hasan Sezâî, Bursalı Mehmed Tâhir'in Osmanlı Müellifleri adlı eserinde Osmanlıların Hâfiz-ı Şîrâzî'si olarak anılıyor.³⁴ Diğer eserleri arasında, çeşitli kimselere yazdığı mektuplardan oluşan *Mektûbât-ı*

³⁰ Öztuna, *age.*, C.II, s. 259; Akpınar, *age.*, s. 133.

³¹ Akpınar, *age.*, s. 133.

³² Fikri Soysal ve Mustafa Uğurlu Arslan, "1774 Tarihli Hâfiz Abdülbakî'ye Ait Güfte Mecmûasının İncelenmesi", *Rast Müzikoloji Dergisi*, C.II, Sayı 1, 2014, s. 78, 82.

³³ Ali Rıza Özuygun, "Hasan Sezâî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi", (Doktora Tezi, AÜ-SBÜ, Erzurum 1999), s. 5-12; Uğurtan Yapıcı, "Edirneli Mevlevî ve Gülşenî Şairler" (YLT, TÜ-SBÜ, Edirne 2009), s. 173-177; Akpınar, *age.*, s. 133-134.

³⁴ A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen, *Bursalı Mehmed Tâhir*, Osmanlı Müellifleri, C.I, Meral Yayınevi, İstanbul 1972, s. 185-186.

Sezâî ve *Niyâzî Mısırî*'nin “*Halk içre bir âyîneyim herkes bakar bir an görür*” mısra'ı ile başlayan gazelini şerh ettiği *Şerh-i Gazel-i Niyâzî-i Mısırî* bulunmakta. Enfî Hasan Ağa ve Edirneli Sâlihzâde gibi isimler tarafından bazı ilâhîleri bestelenmiş olan Hasan Sezâî'nin dîvânında mûsikî önemli bir yer tutuyor. Bunların yanı sıra yakın zamanlara kadar üzeri örtülü kalmış *Mecmû'a-i Güfte* ve *Zübde-i Makâle-i İlm-i Mûsikî* adında iki risâle de ona atfedilmekte. Bu eserlere bakarak onun iyi bir mûsikîşinâs olduğunu söyleyebiliriz. Uslu'nun verdiği bilgiye göre Hazinedârzâde'nin güfte mecmûasında bestekâr olarak kaydedilmiş. Buradan yola çıkan Uslu, öteden beri onun hakkında böyle bir kanaat hâsıl olduğunu düşünüyorsa da bunu pek muhtemel görmüyor. Yine de araştırmacı, muhtemelen bir miktar mübalağa ile, *Mecmû'a-i Güfte*'nin mûsikî tarihi açısından Hâfız Post mecmûası kadar önemli olduğunu öne sürmekte.³⁵ 1734 tarihli *Zübde-i Makâle-i İlm-i Mûsikî* ise muhtevâsı ile ilm-i mûsikî üzerine kaleme alınmış kitaplarla benzer bir hüviyet taşımaktadır.

2.9. Hüseyin Efendi [Haffâfzâde] (1648 - 1741): Meşhur bir hattât olan Haffâfzâde, Müstakîmzâde'ye göre sülûs ve nesih hattını Çelebi İmâm denilmekle şöhret bulmuş Edirneli Hacı Hâfız Mustafa Efendi'den meşk etmiş ve H.1120'de ondan icâzet almıştır. Muradiye'de meskûn olup Halebiye Câmî'i hâtipliği görevini ifâ etmiştir. Gülşenî tarikatına mensûb olan Hüseyin Efendi'nin aralarında Yesârîzâde İsmâîl ve Şeyhzâde İbrâhim Efendi'lerin de bulunduğu 23'ü bugün bilinen talebesi mevcûd.³⁶ Müstakîmzâde, mûsikî ile bağlantısını “*isti'mâl-i dakâyık ve mûsikî ve sâir ma'ârifde dahi cem'-i hakâyık eyledi*” cümlesi ile aktarıyor. Devrinin önemli mûsikî üstadlarından biri kabul edilen Haffâfzâde'nin vefâtı vesîlesiyle kendisi de hattat olan ve mûsikî tahsil ettiği de söylenen Gülşenî Şeyhü'l-Vefâ Ahmed Müsellem Efendi'nin yazdığı ve seng-i mezarına nakş olunmuş tarihte mûsikîşinâslığına dâir beyitlere de rastlayabiliyoruz:

*Mûsikîde yaraşır hâceyi eylerse gulâm
Çektirir perdesine reşkile gûşın şeştâr
Râst etmişdi nevâ evce olup mâye-i şevk
Eder uşşâkını zîr-efgen-i vâdî-i hisâr*

...

*Cân-ı hattâta olup levh ü kalem vakfa-i tayy
Evc-i mevlâda makâm üzre Hüseyin ede karâr³⁷*

³⁵ Recep Uslu, “Hasan Sezâyî Gülşenî'nin Bilinmeyen İki Musikî Eseri”, AAD, Sayı 12, İstanbul 2002, s. 37-49.

³⁶ Müstakîmzâde, *age.*, s. 170; Şimşek, *age.*, s. 420, 422; Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.*, s. 1912.

³⁷ Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.* s. 1912.

Haffâfzâde'nin, çağdaşı olan şâir Sûzî'nin şiirleri üzerine Irâk makâmında, matla'ları "*Kâr itdi gamın cânıma sultânım efendim*" ve "*Benim ey şâh-ı devrânım bağışla cümle 'isyânım*" olmak üzere iki bestesi vardır.

Ahmed Bâdî Efendi, onun bu iki beste dışında başka eserleri de olduğunu aktarmakla yetiniyor. Biz bu minvalde taramalarımız sırasında özellikle Hâfız Abdülbâkî'ye âit 1774 tarihli bir güfte mecmuasında Haffafzâde adına kayıtlı, yukarıdaki iki beste dâhil, toplam 35 besteye rastladık. Bunun yanı sıra Hekimbaşı'nın *Mecmûa-yı Letâif fî Sandutaki'l-Me'ârif*inde de yukarıda zikrettiğimiz mecmûda yer alan Remel usûlünde Irâk makamında kayıtlı olan bir besteyi bu kez aynı usûlde ama Hüzûm makamında bulabildik. Bildiğimiz kadarıyla Haffafzâde'nin bestelerinden hiçbirisi bugüne kadar ulaşamamıştır.³⁸

2.10. Mahmûd [Sultân I. Mahmûd, Sebkatî] (1696 - 1754): II Mustafa'nın Sâliha Sultan'dan doğan oğludur. Edirne'de dünyaya gelmiştir. III. Ahmed'in indirilmesi sonrasında tahta çıkan I. Mahmûd, 24 yıl hüküm sürmüştür.³⁹ Şehzâdelik döneminde kafes hayatı yaşayan Mahmûd, Büyükanesi Emetullah Sultan'ın himâyesinde tarih, edebiyat, şiir, hat ve mûsikî ile meşgul olmuştur. Büyük bir bestekâr ve muhtemelen bir tanbûridir. Kafes hayatı döneminde sarayda câriyelere mûsikî hocalığı yaptığından da bahsedilmektedir.⁴⁰

Sebkatî mahlası ile şiirler de kaleme alan I. Mahmûd'un saltanatında Osmanlı mûsikîsi en parlak dönemlerinden birini yaşamış, saray ve çevresinde pek çok mûsikî heveslisi yetişmiş ve desteklenmiştir. Sultan, mûsikî konusunda her dâim cömert davranmış, mûsikî ile uğraşanları himâye etmiş, tekkelere yardımlarda bulunmuştur. Döneminde çok sayıda mûsikîşinâs yetişmiş olan pâdişâhın, bu ilgisine binâen Çelebizâde Mehmed Said Efendi saraya Fransa'dan klavsen getirmiştir.⁴¹ Yine bu dönemde dragoman olarak Osmanlı topraklarında bulunan Charles Fonton, o güne değin Osmanlı mûsikî tarihi ile ilgili Batı'da yazılmış en objektif ve kapsamlı kitabında, I. Mahmûd'un bir Yahudi tanbûriye iltifat ettiğini, kendisinin de mûsikîşinâs olduğunu ve fasıllarda usûl tuttuğunu yazıyor.⁴²

Bestekârlığı konusunda şüpheye pek yer olmayan I. Mahmûd'un, Öztuna'ya göre peşrev ve saz semâ'ilerinden müteşekkil 37 eseri bulunuyor. Yılmaz Öztuna "Mahmûd Dede" isminin I. Mahmûd'un mûsikî eserlerinde

³⁸ Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.*, s. 1912; Soysal ve Arslan, *age.*, s. 76-85; Kılıç, *age.*, s. 1646.

³⁹ Erdemir, *age.*, s. 414; Öztuna, *age.*, C.II, s. 6.

⁴⁰ Erdemir, *age.*, s. 414; Kevser Tuğyan Yıldız, "Bestekâr Osmanlı Padişahları ve Dönemlerinin Mûsikî Anlayışı" (YLT, İTÜ-SBÜ, İstanbul 2007), s. 58.

⁴¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlılar Zamanında Saraylarda Mûsikî Hayatı", *Belleten*, C.XLI, Ankara 1977, s. 100, 101.

⁴² Charles Fonton, *18. Yüzyılda Türk Müziği*, Çev. Cem Behar, Pan Yayıncılık, İstanbul 1987, s. 84.

kullandığı müsteâr isim olduğunu düşündüğü için, İsmail Hakkı Bey Koleksiyonu’nda yer alan “Kul Mahmûd Dede” adına kayıtlı olan, Rast Peşrev (Berefşân “Âlem-ârâ”) ve diğer iki Rast Saz Semâ’î (“Âlem-ârâ”)’yi de bu listeye eklemek gerektiğini iddia ediyor. Yine Öztuna, I. Mahmûd’un eserlerinin önemli bir kısmını şehzâdeliği sırasında bestelediği için özellikle güfteli eserlerin hiçbirinin elimize ulaşamadığını aktarmaktadır.⁴³ Bestekârlığı yanında şiirlerinden,

*Varalım kûy-i dil-ârâya gönül hû diyerek
Kokalım güllerini gonca-i hoş-bû diyerek
Şerbet-i lâ’li hayâli bizi öldürdü meded
Gidelim kûyuna yârin bir içim su diyerek*

başta Hüseyinî Aksak bestesiyle Münir Nüreddin Selçuk tarafından olmak üzere, üç kez bestelenmiştir.⁴⁴

2.11. İmâmzâde Efendi [Zâkirbaşı] (? - 1756): Gülşenî zâkirbaşılardan biri olan bu zâtın hakkında bulabildiğimiz yegâne bilgi Nazîr İbrâhim Efendi’nin vefâtı üzerine yazdığı tarihtir:

*İmâm-zâde Efendi Gülşenîler içre ‘âlemde
Safâ-yı kalbe zikr-i Hak ile olmuş idi nâil
Didiler cevherî târihin ‘âşıklar du ‘âlarla
Reîs-i zâkirân-ı Gülşenî ‘adne ola vâsıl (1170) ⁴⁵*

2.12. İzak Amigo [Çuhacızâde/Çuhacıoğlu] (? - 1775?): 18. yüzyılda yaşamış bu zâtın ismi tam olarak bilinmiyor olsa da, Avram Galanti eserinde onu Yahûdî bestekâr İshak Amigo ile aynı kişi olarak zikretmiş görünüyor.⁴⁶ Bu bilgilere ek olarak Sadun Aksüt’ün çalışmasında rastladığımız kayıt oldukça ilginç görünüyor, zîrâ Çuhacızâde’nin ününün saraya kadar uzandığına işâret etmekte. Papadopulo Tarihi’ne referansla aktarılmış olan bilgi Hazine-i Hassa Serkâtibi Selâhi Efendi’nin vakayinâmesinden yapılan bir alıntı olarak yer alıyor kitapta: “5 Şevval 1150 Pazar günü (M.26 Ocak 1738 Pazar) İncili Kasrı’na teşrif olunup hânende mesfûr, yani Zaharya ve Çuhacızâde ve tanburi Yahudi huzur-ı hümayûnda geh Segâh, geh Hüseyinî fasl ile tarab-engîz-i safâ-bahş-ı devlet olmuşlardır.”⁴⁷

Öztuna’nın eserleri adına verdiği listede şu besteler mevcut: Hümayûn Düyek Peşrev ve Saz Semâ’î, Hûzî Çifte Düyek Peşrev ve Sâz Semâ’î, Isfahân Sâz Semâ’î ve Uşşâk Sâz Semâ’î (*Bâğ-ı âlemde o gül ruhsâra şebnem olmadık*). Ayrıca

⁴³ Öztuna, *age.*, C.II, s. 6.

⁴⁴ Öztuna, *age.*, C.II, s. 578; Erdemir, *age.*, s. 414.

⁴⁵ Ergun, *age.*, s. 161, Şengün, *age.*, s. 1005.

⁴⁶ Galanti, *age.*, s. 121, 122.

⁴⁷ Aksüt, *age.*, s. 57.

Hekimbaşı Edvârî'na bakıldığında Çuhacızâde'ye âit, üç Bayâtî, iki Baba Tahir, birer Segâh ve Evc peşrev olmak üzere yedi peşrevin kaydı tespit edilmiştir.⁴⁸

2.13. Aaron Ben İzak Hamon (? - ? 1721'den sonra): Avram Galanti, İstanbullu isimler arasında sayarak, Türkler arasında Yahûdî Hârûn nâmıyla tanındığı ve takriben 17. yüzyılda yaşadığını aktarmış. Aaron Kohen ise 1612 yılında doğduğunu, İstanbul'daki Hahambaşılık'ta yüksek dinî kurul üyesi ve dilbilimci olduğunu yazıyor. IV. Mehmed zamanında Enderûn'da tanbûrî hocası ve nazariyat konusunda yetkin olduğunu da bu bilgilere ekliyor. Kohen'e göre 1697 yılında vefat etmiş olmalı, ama aktarılan bu bilgilere dâir herhangi bir kaynak atfi göremedik. Beri yandan Schirmann'ın Encyclopedia Judaica'ya yazdığı ilgili maddede ise, şâir olduğu, İstanbul ve Edirne'de yaşadığı, 1721'de Reuben Mizrahi'nin Ma'yan Gannim'ine bir girizgâh yazdığı aktarılıyor. Dolayısıyla Seroussi gibi, 1721'den önce vefât etmiş olmadığını düşünebiliriz.

Najara'nın eserlerinden etkilendiği anlaşılan şairlerinin popüler olduğu, hattâ Karay litürjisine bile dâhil oldukları ve geniş kitlelerce okunduğu bilgisi ona dâir ulaşabildiğimiz biyografik malzeme arasında. Galanti, Rauf Yektâ Bey'in koleksiyonunda Hamparsum notasıyla yazılmış Hüseyinî ve Râst Peşrevleri olduğunu aktarıyor. Öztuna ise Kevserî ve Kantemiroğlu'nda Hüseyinî Külli Külliyyât Fâhte, Nühüft Hafif ve Râst Peşrevleri ile Rehâvî Saz Semâ'îsi olduğunu aktarmış. Kohen ise Maftirim koleksiyonu olan SHİBA'da Irak, Nihâvend, Bestenigâr, Araban ve müstear beş ilâhîsinin bulunduğu ve bunların sözlerini kendisinin yazdığı üçünün notasının bugüne ulaştığını kaydediyor.⁴⁹

2.14. Mustafa Dede [Nakşî] (? – 1853/1854): Hakkındaki en sağlıklı biyografik malzemeye, bu bilgileri Galata Mevlevîhânesi'nin son şeyhi Ahmed Celâleddin Dede'den edinmiş görünen Ergun'dan erişebildiğimiz Nakşî Dede, Edirne'de doğmuş ve bu şehirde tasavvuf, mûsikî, edebiyat ve hat sanatını öğrenmiştir. Eldeki bilgilere bakılırsa, arkadaşı Şemsî Dede ile birlikte Konya'da çileye soyunmak üzere Edirne'den yola çıkmışlar, fakat Afyon'a geldiklerinde Şemsî Dede orada Afyon Mevlevîhânesi'nde kalmayı tercih etmiştir. Nakşî Dede ise Konya'ya varır ve çilesini orada tamamlar. Arapça ve Fars dilini hakkıyla bildiği, Konya'da tarikatın başında olan Hemdem Çelebi'ye de bu dilleri okuttuğu

⁴⁸ Öztuna, *age.*, C.I, s. 204; Erdal Kılıç, "Hekimbaşı Edvarının Sistematik Müzikoloji Açısından İncelenmesi", *Rast Müzikoloji Dergisi*, C.V, Sy 1, İstanbul 2017, s. 1443.

⁴⁹ Avram Galanti, *Türkler ve Yahudiler*, Kâğıtcılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi, İstanbul 1928, s. 118, 119; Seroussi, "Maftirim Olgusuna Tarihsel Genel Bir Bakış", *Maftirim, Türk-Sefarad Sinagog İlahileri*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul 2009, s. 47. Jefim Hayyim Schirmann, "Hamon, Aaron Ben Isaac", *Encyclopedia Judaica*, SE, C.VIII, Thomson Gale, 2007, s. 312; Aaron Kohen, "Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş Günlerinden Günümüze Yahudi Dini Musikisi", *Folklor/Edebiyat Üç Aylık Kültür Dergisi*, C.VI, Sy. 21, Ankara 2000/1, s. 83.

aktarıyor. 1825'te Mısır'a gider. Fikrî Dede'nin vefâtı üzerine 1838'de Hemdem Çelebi tarafından Kahire Mevlevîhânesi'ne şeyh tayin edilir. Bu görevi 16 yıl sürmüştür ve vefâtından sonra aynı mevlevîhânenin türbesine defnolunmuştur. Rivâyete göre Nakşî Dede “*Allah Allah diyü gitdin vahdete Nakşî Dede*” mısra'ını kendi ölümüne tarih olarak, üstelik vefâtından bir hayli evvel söylemiştir.⁵⁰

Nakşî Dede, büyük bir bestekâr ve neyzen olması yanında iyi bir şâir ve hattattır. Mısır Mevlevîhânesi kütüphanesindeki birçok eserde el yazısı ile ta'likatı bulunmakta olduğunu Azmi Dede vâsıtasıyla Ergun'un çalışmasından öğreniyoruz. Ayrıca onun bir âyîn mecmûasında yer alan Farsça ve Türkçe rubâilerinin istinsah edilmiş bir sûretini tetkik eden Ergun, bu rubâileri “*cidden nefis parçalar*” diye niteliyor ve Nakşî Dede'nin dîvân edebiyatı tekniğini hâiz, kudretli bir şâir olduğuna delil olarak gösteriyor. Bugün sözü edilen âyîn mecmûası olması muhtemel bir yazma İstanbul Belediye Kütüphanesi Atatürk Kitaplığında K.471 numara kaydıyla bulunabiliyor. Yine aynı kütüphanede söz konusu yazmadan sadece rübâilerin Hasan Cafer Ergin tarafından istinsah edilmiş olduğu başka bir yazma daha mevcut. Bu iki metne baktığımızda 9 Türkçe, 2 Arapça, geri kalanı Farsça olmak üzere yalnız 48 rübâi olduğu görülüyor. İkinci metnin başındaki 7 sayfalık bölümde Nakşî Dede ve rübâilere dâir bilgi veren bir dibâce de bulunmakta, fakat ne yazık ki, muhtevası Nakşî Dede'ye dâir henüz bilmediğimiz bir bilgi sağlamıyor. Ayrıca Nakşî Dede'nin mevcut bir Arapça dîvân yazması olduğu da eserlerine dâir bilgiler arasında.⁵¹

Bilhassa Şedd-i Arabân Âyîn'i mûsikî literatürünün şaheserlerinden biri kabul edilmekte. Âyîni nerede bestelediği hangi kaynağa baktığımızda değişiyor. Ahmed Bâdî Konya olduğunu söylerken, Öztuna Edirne olduğunu düşünüyor, Ergun ise Mısır'dayken bestelendiğini yazmış. Âyîn Gelibolu Mevlevîhânesi'nde misafirirken dergâhtaki müritlere geçmiş ve tekkenin şeyhi Azmi Dede tarafından öğrenilmiştir. Onun oğlu, Ahmed Celâleddin Dede vâsıtasıyla İstanbul'a ulaşan bu meşhur âyîni Zekâî Dede dinleyip, mahdumuna öğrenmesini tenbih edince Zekâizâde Ahmed Efendi bu eseri Ahmed Celâleddin Dede'den meşk ederek öğrenmiştir. Âyîn, Ahmed Celâleddin Dede tarafından başkalarına da meşk edilerek şöhret bulmuştur. Mûsikî talebeleri arasında Şişman Ahmed Dede, Mehmed Subhî Bey, Deli İsmâîl Dede ve Şeyh Azmî Dede gibi isimler anılmakta.

⁵⁰ Ergun, *age.*, s. 424-427; Öztuna, *age.*, C.II, s. 98.

⁵¹ Engin Selçuk, “Nakşî, Şeyh Nakşî Mustafa Dede Efendi”, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2887> (ET: 16.08.2018); Nakşî Mustafa Dede, *Rubâiyyât-ı Nakşî Dede*, Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları Bölümü, Yer No: T811 NAK 1, vr. 32a-34a; Hasan Ca'fer Ergin İbni Mehmed Nevşehrî (Toplayan), *Rubâiyyât-ı Nakşî Dede*, Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları Bölümü, 1965, Yer No: T811 NAK 1, vr. 3b-24b.

Onun Hâfız Şeydâ'nın Hicâzeyn Âyîn'ini bilen son kişi olduğu, kimse ondan meşk etmediği için de bu eserin unutulduğunu aktarıyor Öztuna. Aynı yazar, bugüne üç mûsikî eseri kaldığını tespit etmiş. Bunlar, Şedd-i Arabân Âyîn'i, Devr-i Kebîr Arabân Peşrevi ve Şevk-Efzâ Saz Semâ'îsi'dir.⁵² Sözü geçen eserlerden yalnızca âyînin notasını tespit edebildi. Nakşî Dede'nin,

*Ben ben değılem ben dediğim sensin hep
Rûhum dediğim ten dediğim sensin hep
Mânend-i kudûm sîne kûpân oldum
Tennâ tenenâ ten dediğim sensin hep*

güfteli rubâisini Zekâi Dede Uşşâk makâmında bestelemiştir.⁵³

2.15. Mahrem Dede (? - ? 1861'den önce): Bazı kaynaklarda Muharrem adıyla da anılan Mahrem Dede, Edirne'nin Muradiye Mahallesi'nde doğmuştur. Tahsilini Edirne'de tamamlamış ve Mevlevî tarikatına intisâb etmiştir. Uzun bir süreyi seyâhatlerle geçiren Mahrem Dede sonunda İzmir'e yerleşerek orada Abdülmecid döneminin sonlarında vefat etmiştir. Şâir olması yanında, iyi bir neyzen olarak da bilinen mûsikîşinâsın, bir mûsikî eseri varsa bile bilgi sahibi değiliz.⁵⁴ Onur Oral, Edirne Mevlevihânesi'nde postnişîn olduğunu aktarıyor, fakat Râkım Ertür'ün verdiği listede onun adına rastlayamıyoruz.⁵⁵

2.16. Nizâmeddin Dede (? - 1870): Şeyh Ahmed Dede'nin küçük oğludur. İstanbul'da doğmuş, babası ile birlikte Edirne'ye gelmiştir. Mûsikî sahasındaki kabiliyetini Edirne'de kemâle erdirmiş olup, Edirne Mevlevihânesi'nde neyzen ve kudûmzenbaşı olarak görev yapmıştır. Bir müddet Aydın ve Konya dergâhlarında da bulunup, oralarda da neyzenbaşı görevini îfâ ettiklerini Ahmed Bâdî Efendi aktarıyor. Konya'da iken Mevlânâ'nın,

*Sûre-i velleyli dîdem vâsf-ı gîsû-yi şümâst
Ve'd-duhâ hândem serâser nüsha-i rûy-i şümâst*

beytiyle başlayan İsfahân makâmında bir Âyîn-i Şerîf bestelemiş olup, bu âyîn uzun bir süre Mevlevihâne'de okunmuş olmasına rağmen, zamanla bilenlerden meşk eden kalmadığı için âyînin dört hânedan ibâret peşrevi ve terennümleri yitip gitmiş, geriye sadece sâz semâ'îsi kalmıştır.⁵⁶

⁵² Ergun, *age.*, 427; Öztuna, *age.*, C.II, s. 98.

⁵³ Öztuna, *age.*, C.II, s. 562.

⁵⁴ Ömer Çiftçi (Hzl), *Fatîn Tezkiresi (Hâtimetü'l-Eş'âr)*, KTB-KYGM, Ankara 2017, s. 434; Yapıcı, *age.*, s. 111.

⁵⁵ Onur Oral, *Edirne Mevlevihanesi*, İstanbul 1999, s. 72; Rakım Ertür, "Hazreti Mevlânâ Celâleddînî Rumî'nin Vefatının 686. Yıldönümü Münasebetiyle Geçmiş Tarihte Edirne Mevlevihanesi (1)", *Yöre Dergisi*, Edirne 2002, Sy. 31-32, s. 32.

⁵⁶ Şimşek, *age.*, s. 424; Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.*, s. 1914.

Nizâmeddin Dede'nin bir dönem şuûruna hâle geldiği için, mûsikî ile tedâvî tarihi açısından önemli bir merkez olan Bâyezid Şifâhânesi'nde kaldığını biliyoruz. Hastalığı şiddetlenince evine gönderilmiş ve orada bir cezbe hâlindeyken vefât etmiştir. Murâdiye Câmî'i avlusuna defn edilmiştir.⁵⁷

2.17. Ali Bey [Kemâlzâde] (1839/40 - 1889): Edirne doğumlu olup, gençliğinde debbağ esnaflığı yapan Ali Bey, daha sonra Rûsûmât Dâiresi'ne girmiş ve gümrük kolcusu olmuştur. İcâzetini Sa'dî Şeyhi Emîn Efendi'den almış, sesi güzel olduğu için tekkelerde zâkirlik yapmaya yeltenince, o sıralarda Edirne'de zâkirlik yapmakta olan İmâm Aynî Efendi'den mûsikî tahsil etmiştir. Sonraları Noktacî Kâsım Efendi Câmî'i tekkeye tahvil edilince Ali Bey buranın şeyhi olarak görevlendirilir ve bu görevi esnâsında vefât edince tekkenin hazîresine defn edilir.⁵⁸

Ahmed Bâdî, onu “*sadâ vü elhânı gâyet müessir ve latîf olup sâz ve tanbûr dahi çalar ve biraz da nây üfler idi*” diye anlatıyor. Rakım Ertür, Kadri Dağdevirenoglu'ndan iktibasla, devrinde “Musiki Ali Bey” diye anıldığı anlaşılan Ali Bey'in, mûsikî ilminde üstâd olduğunu ve bilhassa mevlûd-hânlıkta misli ve nazîri olmadığını aktarıyor. Ali Bey, sâzende olması yanında bestekârlığı da hâiz bir isim. Güfteleri Yûnus Emre'ye âit iki durak, on beş ilâhî yanında, güftesi Hayâlî'nin gazeline âit Hafif Acem Beste (*Hastayım gamdan helâk oldum bulunmaz çâreler*) ve güftesi Ahmed Bâdî Efendi'ye âit olup aşağıda sunulmuş Ferahnâk şarkıyı bestelediği biliniyor:⁵⁹

*Ey güneş yüzlü meh-i tal'at-feşân
Tâb-ı ruhsârınla rûşendir cihân
Şevk-i hüsnün olalı halka tıyân
Tâb-ı ruhsârınla rûşendir cihân*

Yine Rakım Ertür, aynı kaynaktan hikâyesi ile birlikte aktardığına göre güftesi gümrük memuru bir dostuna âit “*Elde şemsiye ayağında potin*” nakaratlı Devr-i Hindî usûlünde meşhur bir Aşîrân şarkısından da bahsediyor. Öte yandan repertuar taraması yapıldığında sözü edilen bu eserlerin hiçbirisinin günümüze ulaşmamış olduğu anlaşılıyor. Rakım Ertür'e ait zikrolunan metinde başta, Kadri Dağdevirenoglu olmak üzere meşhur talebelerinin isimleri de sayılmıştır: Edirneli Hânende Büyük Hayim, Hânende Salamon, Mevlûd-han Müftî Hafız Mustafa

⁵⁷ Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.*, s. 1914.

⁵⁸ Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.*, s. 1913; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Hoş Sadâ*, İstanbul 1958, s.54.

⁵⁹ Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.*, s. 1913; Öztuna, *age.*, C.I, s. 46; Rakım Ertür, “Geçen Asırda Edirne'de Türk Musikisi”, *Türk Musikî Dergisi*, İstanbul 1950, Sy. 12, s. 2.

Efendi, kardeşi Berber Mehmet, Edirne Mektûbî Kalemî'nden Mehmet, Yeni İmaretili Deli İmamın Hâfız ve Hâfız Arif Efendi.⁶⁰

2.18. Mehmed Efendi [Kemânî] (? - 1915): Edirneli olduğundan gayri hayatı hakkında kayda değer bir bilgiye rastlanmayan bestekârın, biz bundan pek emin olamasak da Öztuna 9 eserini almış çalışmasına. Öte yandan mevcut repertuvara bakıldığında, Hüzûm Saz Semâ'isi dışında bunlardan hiçbirinin elimizde olmadığı tespit edilebiliyor.⁶¹

2.19. Haim Efendi [Haim Behar Menahem, Haim Yapağı] (1853 - 1937): Yüzyılın başında gramofon kayıtları ile meşhur olmuş olan Haim Efendi, 1853'de Edirne'de doğmuştur. Aaron Kohen "Hayim Apacık" olarak anıyor ve haham olduğunu da ekliyor. Aristomenis Kalyviotis'den iktibasla, Odeon için 1906-1907'de Türkçe şarkılar kaydettiği anlaşılıyor. Hatta ilk kayıtlarının 1905'e kadar uzanması olasıdır. İlk sefarad müziği kayıtlarını 1907-1908 döneminde yapmış olan Haim Efendi, bu alanda diğer herkesten daha fazla kayda sahiptir. 1925'den 1936'ya kadar İskenderiye'de yaşayan hânende, 1937'de Kahire'de vefât etmiştir.

Bugün daha çok "Dil hânesi yandı bu şeb" matla'lı Sûzinâk gazeli ile tanınan Haim Efendi'nin kayıtları The Jewish Music Research Centre 4 CD olarak "An Early 20th-Century Sephardi Troubadour: The Historical Recordings of Haim Effendi of Turkey" adlı albümde toplanmıştır. Sermed Muhtar Alus, onu şu cümlelerle hatırlıyor: "Edirneli Hayım da hakeza: (Karakaşı milletinden biri bastırıldı) dedikleri kadar şöhretlenmişti. Onda da çok güir, hacivad lahninde bir ses ve makamattan ayrılmayarak bir pes..."⁶²

2.20. Hüsameddin Ergut [Neyzen] (1876 - 1941): Edirne Mevlevîhânesi postnişîni Ali Eşref Dede'nin oğlu ve Kadri Dağdevirenoğlu'nun kayınbiraderi olan Hüsameddin Ergut, Edirne'de 1876'da dünyaya gelmiştir. Yörede tanınan ve sevilen bir şahsiyet olan Hüsameddin Dede, Edirne Mektûbî Kalemî Mümeyyizliği, Vilâyet Umûmî Meclisi Azalığı gibi görevlerde bulunmuştur. Çocuk yaşta gizlice ney çalmaya başladığını aktaran Ertür, kısa zamanda bu sazı âyînlere girişte icrâ edilen nevâ, bayâtî ve rast peşrevlerini çalabilecek ölçüde geliştirebildiğini söylüyor. Bu dönemde henüz 13 yaşında ve karakteri itibariyle biraz şakacı olan Hüsameddin Dede, mevlevîhânenin o esnâdaki neyzenbaşısına gider ve biraz ney çaldığını ama kusurlu olup olmadığını anlayamadığını söyleyerek kendini

⁶⁰ Ertür, *age.*, s. 2-3.

⁶¹ Öztuna, *age.*, C.II, s. 39.

⁶² Kohen, *age.*, s. 106-107; "Haim Effendi"

http://www.sephardicmusic.org/artists/Haim_Effendi/Haim_Effendi.htm

(ET: 16.08.2019); Sermed Muhtar Alus, "Kırk Yıl Evvelkiler: Piyasadaki Hanendeler", Akşam Gazetesi, 02 Nisan 1939, s. 8.

dinletmeyi başarır ve bu sâyede genç yaşına rağmen kulaktan dinlediği bir peşrevi hakkıyla icrâ ederek neyzenbaşığı etkilemeyi ve ondan ney meşk etme imkânını elde eder. Hüsameddin Dede, Ertür'e göre ney icrâsında kendine has bir tavır geliştirmiş ve notayı ondan öğrendiği Kadri Bey'le birlikte Edirne Mevlevîhânesi'nde neyzenbaşığı olarak görev yapmıştır. Pek çok öğrenci de yetiştirmiş olan mûsikîşinâs, bu yönde kendisine başvuranlara yardımcı olmak için elinden gelen gayreti göstermiştir. Ertür, onun piyano, keman ve flütten oluşan 8-10 kişilik bir saz hey'eti refakatinde 60 kişilik bir koroya muhtelif fasıllar meşk ettiğini ve bu fasıllara neyi ile iştirak ettiğini anlatıyor.⁶³

Edirne Mektûbî Kalemî'nde çalıştığı dönemde, Edirne'de Medresetü'l-Vâizîn mektebinde ilâhî muallimi olarak da tayin edilmiştir. Bu mektepte yetiştirdiği 132 talebeyle, Edirne Mevlevîhânesi'nde 132 kişilik âyınler düzenlemiştir. Ziya Şakir'e yazdığı bir mektubunda bu âyınlerden bahseden Ergut, talebelerine Hüseyinî, Nevâ ve Hüzâm makamlarındaki âyınleri meşk ettiğini söyler. Ertür ise III. Selim'in Sûzidilârâ ve Hammamîzâde'nin Ferahfezâ Âyîn-i Şerifi gibi âyınleri de bu eserler arasında saymakta. Âyınlerin yapılabilmesi için mevlevîhânenin mahfillerinin ser-â-pâ dolduğu bu ölçekteki âyınlerin tarihte bir benzerinin bulunmadığını söyleyebiliriz.⁶⁴

Hüsameddin Ergut, 12 Haziran 1941 tarihinde bir ameliyat sonrası vefât etmiştir. Heybeliada'da defn edilmiştir.⁶⁵

2.21. Izak Eliyahu Navon (1859 - 1952): Encyclopedia Judaica'dan edindiğimiz bilgiye göre Edirne'de doğmuş bir bestekâr ve şâirdir. 18 yaşında İstanbul'a taşınan Navon, babası tarafından kurulan bir okulda öğretmenlik yapmış ve İbrânice gazetelerde yazıları yayımlanmıştır. Edirne mûsikî tarihi için çok kıymetli bir belge olan maftirim koleksiyonu "Shirei Yisrael be-Eretz ha-Kedem" (SHĪBA), "Doğu Ülkesindeki İsrail'in Şarkıları" adlı çalışmayı, matbaacı ve bestekâr Binyamin Behor'la birlikte yayımlamışlardır. Kitapta kendi şiirleri de mevcuttur. 1929 yılında, önce Kudüs'e sonra Tel Aviv'e yerleşmiş ve kendini Sefarad müziğine adanmıştır. Önceki şiirlerini 1932'de yayımlamış olan Navon, *Yinnon* adlı dinî ve dindışı besteleri içeren koleksiyonunu ise 1937'de yayımlamıştır. Şarkılarının bir kısmı İsrail halk müziği geleneği içinde yaşamaktadır.⁶⁶

⁶³ Ertür, *age*, s. 19, 24.

⁶⁴ Ertür, *age*, s. 19, 24; Ertür, 2002, s. 33, 34.

⁶⁵ Ertür, *age*, s. 19.

⁶⁶ Seroussi, *age*, s. 44; Bathja Bayer, "Navon, Isaac Eliyahu", Encyclopedia Judaica, SE, C.XV, Thomson Gale, 2007, s. 39; Amnon Shiloah, "Jewish Musical Tradition", Encyclopedia Judaica, SE, C. XX. Thomson Gale, ABD 2007. s. 202.

2.22. Kadri Dağdevirenoğlu (1868 - ? 1966'dan önce): Edirne eşrafından Dağdeviren ailesine mensup olup, Edirne'de Bostancıbaşı olan Mehmed Ağazâde Abdülkâdir Bey'in kızının ve Dağistanî Yüzbaşı Halil Ağa'nın oğlu olan Kadri Bey, Rakım Ertür'ün aktardığı hâtıraya ve Ahmed Bâdî Efendi'ye göre, yukarıda biyografisine yer verdiğimiz Kemâlzâde Ali Bey'den ilk mûsikî dersini almış olmalı, fakat Ertür'ün anlatımında kronoloji pek berrak değildir. Başka bir yerde mûsikîye meyledişinin 18 yaşı civarında Hâşimbey Edvârî'nin eline geçmesi ile başladığına dâir bir anlatı da söz konusu. Bu iki anlatı nerede nasıl birleşiyor açık değildir. İkinci tafsilatlı anlatıya göre, bir misafirlikte dinlediği curadan etkilenmiş ve sonrasında bu zâtın cura ile ilk mûsikî eseri olan Hüseyinî makâmında "*Bî-huzûrum nâle-i mürğ-i dil-i dîvânedan*" matla'lı şarkıyı geçmiştir. Curadan sonra, on iki telli Bektâşî sazını ve körüklü armonika çalmayı da öğrenir. İnce hastalıkla geçen bir dönem sonrası iyileşince, Cılız Ali namlı bir keman üstadından bu enstrümanı çalmayı öğrenmiş ve sonra ney çalma arzusunun kapılmıştır. Bu arzusunun o esnâda Edirne'de bir askeri alayda klarinet çalan Mevlavî Hilmi Dede'ye müracaatla ve öğrenim bedeli olarak bir kanun sazı karşılığında ney meşk etmiştir. Yeri gelmişken Hilmi Dede'ye de bir parantez açarak, bu zâtın Yenikapı Mevlevihânesi neyzenbaşısı iken vefât ettiğini ekleyelim.

Hilmi Dede ile Edirne'de başlayıp İstanbul'da süren meşk sürecinde ilgili sazın icrâsında kısa süre ciddi bir mesafe kat ettiği anlaşılıyor. Kadri Bey bu dönemde İstanbul'da, Edirne Mevlevihânesi postnişini Ali Eşref Dede'nin kızı Ayşe Hanım'la evlenmiştir. Notayı ise meşhur Hacı Emin Efendi'nin "*Nota Muallimi*" kitaplarından öğrendiğini anlatır Ertür'e. Hamparsum notasını da iyi bildiğini aktaran Ertür, onun Edirne'de ilk kez beste ve şarkıları usûl ve nota eşliğinde öğreten kişi olduğunu da yazıyor. Uzun müddet Edirne Vilâyeti Mektûbî Kalemi'nde görev yapmış olan Kadri Bey, ilerleyen safahatta Edirne Mevlevihânesi baş neyzeni olarak da mûsikî icrâ etmiştir. Hem Edirne hem de İstanbul'daki mûsikî muhitlerinde dönemin meşhur pek çok hânende ve sâzendesi ile tanışma imkânı bulduğunu, hatta bu. Ahmed Bâdî Efendi, onun mevcut hemen her sazı çalabildiğini, ama ney ve ûda daha meyilli ve düşkün olduğunu aktarıyor. 20'li yaşlarının başından itibaren işitme problemleri yaşayan mûsikîşinâsımız, bu durumdan "*A'madan ressam olur mu? Resimde göz ne ise musikide kulak odur*" diyerek şikâyet edermiş.⁶⁷ İstanbul'da vefât etmiş olması muhtemel gözüküyor, lâkin vefât tarihine erişemedik. Eşi Ayşe Hanım'ın vefâtı ile ilgili bir ilândan yola çıkarak, 25.11.1966 tarihinden önceki bir tarihte vefât ettiğini söylemekle yetinmek durumundayız.⁶⁸

⁶⁷ Ertür, *age.*, s. 2-3, 18-19; Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.*, s. 1913-1914.

⁶⁸ Milliyet Gazetesi, 25 Kasım 1966, s. 7.

Eserleri arasında en meşhuru olduğu söylenen ve Ağır Aksak usûlüyle Sûzinâk makâmında bestelediği, sözleri Enderûnlu Vâsıf'a âit olan “Çözülme zülfüne ey dil-rûba dil bağlayanlardan” matla'lı bir bestesi olduğunu biliyoruz, fakat bu güfte üzerine mevcut repertuvarda üç ayrı beste olmasına rağmen Kadri Bey'in bestesi elimizde mevcut değil. Başka bir bestesini de bulabilmiş değiliz.⁶⁹

2.23. Râkım Ertür [Hâfız] (1884 - 1961): Doğum tarihi Yöre Dergisi'nde ve onun kaynağı olduğu anlaşılan Râtip Kazancıgil'in biyografisinde Hicrî kaydıyla 16 Şubat 1299 olarak verilmişse de, bunun Rûmî bir tarih olduğu âşikâr. Edirne'nin köklü ailelerinden gelen babası Edirne Eski Cami'i İmamı Hâfız Mehmet Efendi, annesi Münire Hanım'dır. İlköğretimini Topal Hoca Mektebi'nde yaparken, Kirişhâneli Hâfız Ali'den de Kur'an'ı hıfz etmiştir. 17 yaşında iken Dâru'l-Mu'allim-i Sübyân Mektebi'nde bir sene okuyarak öğretmenlik diploması alır. Babasının ölümü üzerine aynı câmi'de sınavla 1911 yılında ikinci imam, 1918 yılında ise baş imam görevine tayin edilmiş, 1953 yılında emekli olarak ayrılana kadar bu görevi sürdürmüştür. 31 Ekim 1961 yılında Edirne Devlet Hastanesi'nde mediasten kanseri nedeniyle vefât etmiş, çok sevildiği bu şehirde mahşeri bir kalabalık eşliğinde Buçuktepe Mezarlığı'na defn edilmiştir. Ertür, Balkan Harbi öncesinde İttihat ve Terakki İlkokulu, sonrasında ise Dâru'l-Eytâm'da öğretmenlik de yapmıştır. Ayrıca Trakya Paşaeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'nde âzâlık, Türk Hava Kurumu'nda yönetim kurulu üyeliği ve Edirne Koza Kooperatifi'nde başkanlık görevlerini ifâ etmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrası 11 Eylül 1922'de tutuklanıp Girit'e Hanya Mevlevîhânesi'ne sürgüne gönderilmiş, bu sürgün 1923 yılındaki Türk-Yunan antlaşmasına kadar yaklaşık yarım yıl devam etmiştir.

Balkan Harbi günlükleri Râtip Kazancıgil tarafından kitaplaştırılmış olan Râkım Ertür, Edirne kültürü üzerineengin bir bilgi dağarcığına sahiptir ve bu vasıflarıyla da bu çalışmada çok yararlanan kıymetli bir kaynak kişi olmuştur. Dâvûdî, gür, bas-bariton bir sesi olduğu aktarılan, Mevlevî-meşreb bir neyzen olan Ertür'ün, ney çalmayı Hüsameddin Ergüt'tan öğrendiği rivâyet edilmektedir. 1952 yılında Edirne Mûsikî Derneği'nin kurulmasında öncü olmuş ve başkanlığı yürütmüştür. Edirne türkülerine sevdâli ve bu türkülerin aktarımı ve öğretimi nokta-i nazarında önemli bir kaynak konumunda Râkım Ertür'ün repertuvarda altı türkünün kaynak kişisi olarak gözüktüğünü de eklemiş olalım.⁷⁰

2.24. Ali İçinger [Hânende, Bülbülî] (1896 - 1976): Edirne doğumlu hânende ve bestekârdır. Babası ve amcası ney üfledikleri için mûsikîye merak

⁶⁹ Adıgüzel ve Gündoğdu, *age.*, s. 1914.

⁷⁰Ratip Kazancıgil, “Hafız Rakım Ertür'ün Anılarından Balkan Savaşında Edirne Savunması Günleri”, TKDEŞ, Edirne 1999, s. 103, 104; Ratip Kazancıgil, “Ratip Kazancıgil'in Kaleminden Hafız Rakım Ertür”, Yöre Dergisi, Sy.31-32, Edirne 2002, s. 6-13.

salmış ve Edirne Mevlevihânesi'ne devam etmiştir. Askerliği esnâsında Harbiye Nezâreti'ne alınmış ve burada sesinin güzelliği nedeniyle kendisine “Hânende” ve “Bülbülî” gibi isimler yakıştırılır. Bu dönemde Harbiye Nezâreti'nde kurulan incesâz hey'etinde, Ali Bey'le birlikte askerlik yapan Tanburacı Osman Pehlivan, Aleko Bacanos, Üdî Arşak, Mısırlı İbrâhim, Hâfız Süleymân gibi meşhur müzisyenlerin isimlerine rastlıyoruz.⁷¹ İsmâil Hakkı Bey'den ve Selânikli Ahmed Efendi'den meşk ettiğini bildiğimiz bestekâr, radyoda ve müzik piyasasında uzun yıllar çalışmıştır. Öztuna ilk bestesinin Hicâz Ağır Aksak şarkı (*Farkı yok bir cennet-âbâdın bugün vîrânedin*) olduğunu aktarıyor ve 11 eserini listeliyor.⁷² Söz konusu listedeki eserlerden notasıyla bulabildiklerimiz şu dokuz eserdir:

Bestenigâr Sengîn Semâ'î (*Hicrânımı söyler sana üdumdaki teller de*),
Evc Ağır Aksak (*Bir gören bir dem unutmaz sen gibi bir meh-veşi*),
Ferahfezâ Ağır Aksak (*Sâkî bu fenâ âleme meyhâne desinler*),
Hicâz Ağır Aksak (*Farkı yok bir cennet-âbâdın bugün vîrânedin*),
Hicâz Türk Aksağı (*Bülbül yetişir, ağladığın bir gül için mi?*),
Hicâzkâr Sengîn Semâ'î (*Mâzîdeki hulyâmı bütün öldüreceksin*),
Nihâvend Ağır Aksak (*Dil-harâb-ı aşkınım sensin sebab berbâdım*),
Sultânî-Yegâh Türk Aksağı (*Akşam dönüşü geçdim o esrârlı bağından*),
Canfezâ Sengin Semâ'î (*Etme hâlınden şikâyet ben de gam ehlindenim*).

2.25. Yehuda Ben Israel Ben Aroya [Haham] (? - ?): 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başı gibi yaşadığını söyleyebileceğimiz mûsikîşinâs, Galanti'nin verdiği bilgiye göre Türkler tarafından Yuda olarak biliniyordu. Haham olup, Edirne'de son dönem Yahudi mûsikîşinâslarının hocası konumdadır. Aaron Kohen de, eline geçen bir maftirim kitabına atıfla onu (Yeuda Benarova), 1918 yılında Edirne'deki İbrânî Tasavvufî grubun yöneticileri arasında gösteriyor. Hicâz, Uşşâk, Isfahân, Mâhûr ve diğer birçok makâmda bestesi olduğu belirtilmekte. Ayrıca Sofyan usûlünde Segâh bestesi (*Yah kadosh*) ve Mürekkep Nîm Sofyan usûlünde Uşşâk Peşrev Semâ'îsi (*Hag-a Makkabim*)'nin notaları Maftirim koleksiyonunda bulunabiliyor.⁷³

3. SONUÇ

Edirneli mûsikîşinâsların biyografilerini derlemek ve mümkünse bu biyografilere katkı yapmak amacıyla gerçekleştirilmiş bu çalışmanın sonucunda birkaç problem teşhîs edilmiştir. Öncelikle biyografi geleneğinin kısıtlamalarının ne denli ciddi olduğunu bu vesîle ile bir kez daha görmüş olmaktadır. Osmanlı yazını ma'lûm olduğu üzere, özellikle şu'arâ, ulemâ ve devlet adamları adına kayda değer bir biyografi yekûnuna sahipken, aynı alâkayı mûsikîşinâslar

⁷¹ Öztuna, *age.*, C.I, s. 381.

⁷² Öztuna, *age.*, C.I, s. 381.

⁷³ Galanti, *age.*, s. 121. Kohen, *age.*, s. 91. Maftirim, s. 85-87, 300-305.

konusunda göstermemiştir. Bir iki husûsî eseri saymaz isek, eldeki bilgiler yine zikredilen bu metinlerden damıtılmak zorunda kalındı. Dahası bu eserler gözükükleri kadar kabarık bir bilgi kaynakları da değiller. Genellikle oldukça san'atlı, ziynet gibi örülmüş bir nesir diliyle okuyanı bir terkipler cennetinde edebî ve ebedî olarak sarhoş kılabilirler, ama aynı ölçüde gerçek bir bilgi menba'ı olduklarını söylemek her zaman kolay gözüküyor. Bir başka sorun da kayıtlı mûsikî eserlerinin tespitinde ortaya çıktı. Yazma hâlde duran güfte mecmûaları üzerine henüz kapsamlı bir literatür oluşmadığı gibi, bu literatürün karşılaştırmalı ve sistematik bir analizi de yapılabilmiş değil. Bu da nihâyet beste ve güftelerin âidiyeti konusunda ciddi sorunlar ve karmaşalar doğuruyor. Yakın zamanda güfte mecmûaları üzerine bu düzeyde metinler görebilme ve çalışmamızın Edirne konusundaki çalışmaları yüreklendirmesi umudunu koruyoruz.

KAYNAKÇA

ADIGÜZEL, Niyazi ve Gündoğdu, Raşit (Hzl.), *Ahmed Bâdî Efendi, Riyâz-ı Belde-i Edirne*, 1. Baskı, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne 2014.

AKKILIK, Ayşe, "Seyyid Hasan'ın Günlüğü II. Cilt (.1073-1075/M.1662-1664) (İnceleme-Metin)" (YLT, MÜ-TAE, İstanbul 2019).

AKPINAR, Hüseyin, "Gülşenîlik'te Mûsikî ve Mûsikîşinaslar" (Doktora Tezi, HÜ-SBÜ, Şanhurfa 2004).

AKSÜT, Sadun, *Türk Musikisinin 100 Bestekârı*, 1. Baskı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993.

ALUS, Sermed Muhtar, "Kırk Yıl Evvelkiler: Piyasadaki Hanendeler", *Akşam Gazetesi*, 02 Nisan 1939.

BAŞARA, Erol vd., "XVIII. Yüzyıla Ait Bir Güfte Mecmuası İncelemesi", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 38, İstanbul 2010.

BAYER, Bathja, "Navon, Isaac Eliyahu", *Encyclopedia Judaica, SE, C.XV*, Thomson Gale, ABD 2007.

BEHAR, Cem, *Kan Dolaşımı, Ameliyat ve Musıkî Makamları*, 1. Baskı, YKY, İstanbul 2017.

_____, *Şeyhülislâm'ın Müziği*, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010.

DANKOFF, Robert (Hzl.), *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi C.I*, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.

DİŞÇİ, Cem Murat Derya, "XIX. Yüzyılda Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Yazmadaki Dînî Mûsikî Güfteleri, Kadızade Burhaneddin'in Güfte Mecmuası" (YLT, MÜ-SBÜ, İstanbul 2001).

EKİNCİ, Ramazan (Hzl.), *Şeyhî Mehmed Efendi, Vekâyiu'l-Fuzalâ, C.I*, 1. Baskı, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2018.

ERDEMİR, Avni, *Anadolu Sahası Musikişinas Divan Şairleri*, 1. Baskı, TÜSAV, Ankara 1999.

ERGİN, Hasan Ca'fer İbni Mehmed Nevşehri, *Rubâiyyât-ı Nakşi Dede*, Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları Bölümü, 1965, Yer No: T811 NAK 1. Demirbaş no. Bel_Yz_K_0601.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet, *Türk Musikisi Antolojisi C.I*, 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1942.

ERTÜR, Rakım, "Geçen Asırda Edirne'de Türk Musikisi", *Türk Musikisi Dergisi*, Sy. 34, İstanbul 1950.

_____, "Hafız Rakım ve Edirne Musikisi Derneği'nin Kuruluşu", *Yöre Aylık Kültür Dergisi*, Sy. 31-32, Edirne 2002.

_____, "Hazreti Mevlânâ Celâleddînî Rumî'nin Vefatının 686. Yıldönümü Münasebetiyle Geçmiş Tarihte Edirne Mevlevihanesi (1)", *Yöre Aylık Kültür Dergisi*, Sy. 31-32, Edirne 2002.

FONTON, Charles, *18. Yüzyılda Türk Müziği*. Çev. Cem Behar, 1. Baskı, Pan Yayıncılık, İstanbul 1987.

GALANTİ, Avram, *Türkler ve Yahudiler*, Kâğıtcılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi, İstanbul 1928.

HÜSEYİN VASSÂF, *Sefîne-i Evliyâ C.III*, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 2307.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, *Hoş Sadâ*, İstanbul, 1958.

KANTEMİR, Dimitri, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi, C.I*, çev. Özdemir Çobanoğlu, 4. Baskı, Cumhuriyet Kitaplığı, İstanbul 2001.

KARLIBEL, Aydın, "The Emergency of Cemal Reşit Rey's Çelebi and the Opera's Restoration: A Critical Study" (Doktora Tezi, İTÜ-SBÜ, İstanbul 2008).

KAZANCIGİL, Ratip, "Ratip Kazancıgil'in Kaleminden Hafız Rakım Ertür", *Yöre Dergisi*, Sy.31-32, Edirne 2002.

_____, *Hafız Rakım Ertür'ün Anılarından Balkan Savaşında Edirne Savunması Günleri*, 2. Baskı, TKDEŞ, Edirne 1999.

KILIÇ, Erdal, "Hekimbaşı Edvarının Sistemik Müzikoloji Açısından İncelenmesi", *Rast Müzikoloji Dergisi*, C.V, Sayı 1, İstanbul 2017.

_____, "Mecmûa-yı Letâfet Fî Sandukati'l-Me'ârif (Metin ve Değerlendirme)" (Doktora Tezi, İÜ-SBÜ, İstanbul 2013).

KOHEN, Aaron, "Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş Günlerinden Günümüze Yahudi Dini Musikisi", *Folklor/Edebiyat Üç Aylık Kültür Dergisi*, C.VI, Sy. 21, Ankara 2000/1.

KONYA, Hilal, "XIX. Yüzyılda Yazılmış Olan Vâsıf Bey'in Güfte Mecmuasının İncelenmesi" (YLT, MÜ-SBE, İstanbul 2013).

KORKMAZ, Harun, "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki Musikisi Yazmalarının Kataloğu" (YLT, İÜ-SBÜ, İstanbul 2014).

KUTLAR, Fatma Sabiha, *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî Dîvânı*, 1. Baskı, Ankara 2004.

MİLLİYET GAZETESİ, 25 Kasım 1966.

MÜSTAKÎMZÂDE SÜLEYMÂN SA'DEDDÎN EFENDİ, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Türk Tarih Encümeni, İstanbul 1928.

NAKŞÎ MUSTAFA DEDE, *Rubâiyyât-ı Nakşî Dede*, Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları Bölümü, Yer No: T811 NAK 1. Demirbaş no. Bel_Yz_K_0471_02.

ORAL, Onur, *Edirne Mevlevihanesi*, 1. Baskı, İstanbul 1999.

ÖKSÜZ, Mustafa, “Şem’ânîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi’nin Mür’î’t-Tevârîh adlı Eserinin (180B-345A) Tahlil ve Tenkidi Metni” (YLT, MSGSÜ-SBÜ, İstanbul 2009).

ÖNEN, Uğur, XVIII. Yüzyılda Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Elyazması Mecmuadaki Dini Musiki Güfteleri (YLT, MÜ-SBÜ, İstanbul 2004).

ÖZALP, Nazmi, *Türk Musikisi Tarihi, C.I*, 1. Baskı, TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 1986.

ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türk Müsîkîsi Ansiklopedisi, C.I-II*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1990.

ÖZTÜRK, Mustafa, “Münşe’ât-ı Nâbî (İnceleme-Tenkitle Metin) ve Münşe’ât-ı Nâbî’de XVII. Yüzyıl Yansımaları” (Doktora Tezi, EÜ-SBÜ, Kayseri 2015).

ÖZUYGUN, Ali Rıza, “Hasan Sezâyî’nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı’nın Tenkitli Metni ve İncelemesi” (Doktora Tezi, AÜ-SBÜ, Erzurum 1999).

RÂŞİD MEHMED EFENDİ, *Târîh-i Râşid C.II*, İstanbul 1282.

REY, Cemal Reşid, *“Orkestra” Yazıları*, 1. Baskı, Pencere Yayınları, İstanbul 2007.

SAĞMAN, Şengül, “Müstakîmzâde’nin “Mecmûa-i İlâhiyyât Adlı Güfte Mecmuası” (YLT, MÜ-SBÜ, İstanbul 2001).

SCHIRMANN, Jefim Hayyim, “Hamon, Aaron Ben Isaac”, *Encyclopedia Judaica, SE, C.VIII*, Thomson Gale, ABD 2007.

SEROUSSI, Edwin “Maftirim Olgusuna Tarihsel Genel Bir Bakış”, *Maftirim, Türk-Sefarad Sinagog İlahileri*, 1. Baskı, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul 2009.

SHILOAH, Amnon, “Jewish Musical Tradition”, *Encyclopedia Judaica, SE, C.XX*. Thomson Gale, ABD 2007.

SOYSAL, Fikri, ARSLAN, Mustafa Uğurlu, “1774 Tarihli Hâfız Abdülbakî’ye Ait Güfte Mecmûasının İncelenmesi”, *Rast Müzikoloji Dergisi, C.II*, Sayı 1, 2014.

SUKAN, Mustafa, “Seyyid Mehmed Vahyî Dîvânı’nın Bilimsel Yayını İle Eserin Şekil ve Muhteva Bakımından İncelenmesi” (YLT, MSGSÜ-SBE, İstanbul 2005).

ŞENGÜN, Necdet, “Nazîr İbrahim ve Dîvânı” (Doktora Tezi, DEÜ-SBÜ, İzmir 2006).

ŞİMŞEK, Selami, *Edirne’de Tasavvuf Kültürü*, 1. Baskı, Buhara Yayınları, İstanbul 2008.

USLU, Recep, “Hasan Sezâyi Gülşenî’nin Bilinmeyen İki Musikî Eseri”, *AAD*, Sayı 12, İstanbul 2002.

UYMAZ, Türkan, “Hüseyn Vassâf Bey’in Sefine-i Evliyâsı’nda Mûsikîşinas Mutasavvıflar”, *I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi*, KÜ Yayınları, 2018.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Osmanlılar Zamanında Saraylarda Mûsikî Hayatı”, *Bellekten*, C.XLI, Ankara 1977.

YAPICI, Uğurtan, “Edirneli Mevlevî ve Gülşenî Şairler” (YLT, TÜ-SBÜ, Edirne 2009).

YAVUZ, A. Fikri, ÖZEN İsmail (Hzl.) - Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, C.I, 1. Baskı, Meral Yayınevi, İstanbul 1972.

YILDIZ, Kevser Tuğyan, “Bestekâr Osmanlı Padişahları ve Dönemlerinin Mûsikî Anlayışı” (YLT, İTÜ-SBÜ, İstanbul 2007).

İNTERNET KAYNAKLARI

ÇİFTÇİ, Ömer, (Hzl), *Fatîn Tezkiresi (Hâtimetü’l-Eş’âr)*, KTB-KYGM, Ankara 2017.

<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0> (ET:01.08.2019).

KOHEN, Aaron, “Haim Effendi”

http://www.sephardicmusic.org/artists/Haim_Effendi/Haim_Effendi.htm
(ET: 16.08.2019).

SELÇUK, Engin, “Nakşî, Şeyh Nakşî Mustafa Dede Efendi”,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2887>
(ET: 16.08.2018).

ÜNAL, Mehmet, “Abdî, Abdülhay”,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=247>
(ET: 01.08.2019).

BALKAN MÜZİK VE SANAT DERGİSİ YAYIN İLKELERİ

T. Ü. Balkan Müzik ve Sanat Dergisi'nde, aşağıda belirtilen şartlara uyan eserler yayınlanır.

1. Makalelerin, Trakya Üniversitesi Balkan Müzik ve Sanat Dergisi'nde yayınlanabilmesi için, daha önce başka bir yerde yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Daha önce bilimsel bir toplantıda sunulmuş bildiriler, bu durum belirtilmek şartı ile kabul edilebilir.

2. Yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

3. Yazılarda Türk Dil Kurumu'nun İmlâ Kılavuzu'na uyulması tavsiye edilir.

4. Yazılar, Word programına göre kağıdın bir yüzüne 11 punto, Times New Roman yazı karakteriyle, tek satır aralığında, A4 kağıdına kenar boşlukları, üst 6.2 cm, alt 5.5 cm, sağ ve sol 4 cm, üst bilgi 5.2 cm, alt bilgi 5 cm, cilt payı 0 cm şeklinde düzenlenir. Sayfa sayısında sınırlama yoktur.

5. Basılmayan yazılar yazarına iade edilmez.

6. Metindeki paragrafların ilk satırı 1 cm içeriden başlayacaktır. Ana başlık büyük harfle ve metin gövdesini ortalayacak şekilde, alt başlıklar ise paragraf düzenine uygun olarak (1 cm içeriden) konulacaktır. Başlık yazısının sağ alt tarafına yazar veya yazarların adları yan yana yazılır. Yazar ad/adları yazılırken herhangi bir akademik unvan belirtilmez. Yazarın akademik unvanı, çalıştığı kurum (üniversite, fakülte, bölüm veya diğer) adları dipnot biçiminde sayfanın altına yazılmalıdır. Akademik unvan dışında başka unvan kullanılmaz.

7. Araştırma ve inceleme dalındaki yazılar Özet, Abstract, Giriş, İnceleme ve Sonuç şeklinde düzenlenir. Yabancı dilde yazılan yazılarda yukarıdaki bölümlerin yabancı dildeki karşılıkları kullanılır ve aynı düzenlemeye uyulur.

8. Yazılarda “dipnot” veya “metin içi gösterim” yöntemleri kullanılabilir.

Dipnotlar

Bilimsel çalışmada kullanılan kaynakların künyesi dipnot olarak sayfa altında gösterilir. İstifade edilen kaynaklar ilk geçtikleri yerlerde ayrıntılı ve aşağıdaki örneklerde belirtilen sıralamaya uygun olarak verilir.

a. Kitaplar:

Yazar Adı, Soyadı, Kitap Adı (italik), Baskı Sayısı, Yayınevi, Yayın Yeri ve Yılı, Sayfa Numarası.

Örnek: Ahmet Hamdi Zafer, *Keman Alfabeti*, 1. Baskı, Ceren Yayıncılık, Edirne, Ağustos 2018, s. 33.

b. Makaleler:

Yazar Adı Soyadı, Makale Adı (turnak içinde), Dergi/Kitap Adı (italik), Cilt No, Sayı, Yayın Yeri ve Yılı, Sayfa Numarası.

Örnek: M. Öcal Oğuz, “Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras”, *Milli Folklor Dergisi*, Cilt 25, 2013, s. 100.

c. Bültenler ve Yıllıklar:

Yayınlayan Kurum, Yayın Adı (italik), Yayın Yeri ve Yılı, Sayfa Numarası.

Örnek: Devlet İstatistik Enstitüsü, *Türkiye İstatistik Yıllığı 1997*, Ankara 1998, s.17-21.

d. Tezler

Yazar adı soyadı, Tez başlığı (tırnak içinde), (Tez derecesi, Üniversite, Yıl), Sayfa Numarası

Örnek: Serdar Yılmaz, “Kazakistan’ın Türkiye Politikası”, (Doktora tezi, Trakya Üniversitesi, 2016), s. 98.

e. İnternet Tabanlı Kaynaklar:

Yazar Adı ve Soyadı, Belgenin Başlığı, Eserin Başlığı (varsa), Edisyon veya Dosya Numarası (ilgili ise), Adres ve Erişim Yolu, Ziyaret Tarihi (parantez içinde) verilir. Varsa sayfa numarası belirtilir. İnternet ortamından yararlanılan kitap ve makalelerde normal atıf uygulamasına göre genel dipnot usulüne uyulur. Ancak belirtilen veri uygulamalarına da yer verilir.

Örnek: Mehmet Tez, “Avrupa’nın en kirli havası”, <http://www.milliyet.com.tr/Milliyet.aspx?aType=gundemYazarTumYazilarV4&AuthorID=479>, (15.11.2018).

Örnek: Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu, Avrupa Toplulukları Komisyonu, Brüksel, http://www.aggs.gov.tr/uploads/files/ilerleme_raporu_2004_tr.pdf (07.10.2005)

Metin İçi Gösterim

İstifade edilen kaynaklar metin içerisinde kaynakça bağlantısıyla “yazar ve yıl” yöntemine göre, yazarın soyadı, basım yılı ve sayfa numarası verilerek yapılmalıdır.

a. Yazarın adı yazı içinde geçiyorsa, kaynağın yılı parantez içinde yazılmalıdır.

Örnek: Yıldırım (1966). ya da sayfa no vererek, Yıldırım (1966: 70-97).

b. Bazı durumlarda yazarın adı parantez içinde verilebilir.

Örnek: Bu alanda yeni gelişmeler kaydedilmektedir. (Raths, 1967: 40-85).

c. Aynı yılda aynı yazar tarafından yazılmış iki kaynak gösterilecekse, aşağıdaki şekilde verilir.

Örnek: Gates (1967a: 45-50; 1967b: 130-170).

d. Kaynak iki yazarlı ise yalnızca soyadları yazılır.

Örnek: Massialas ve Cox (1966: 37-66).

e. Soyadları aynı olan iki yazarın aynı yılda yayınlanmış eserleri, adlarının ilk harfleri ile ayırılır.

Örnek: Smith, O. ve Smith, B. (1958: 251-251).

f. Kaynağın yazarı ikiden fazla ise, birinci verilişte bütün soyadları yer alır.

Örnek: Bursalıoğlu, Aydın, Kaya, (1995: 120-145).

g. Daha sonraki verilişlerde “vd.” kullanılır.

Örnek: Bursalıoğlu vd. (1995: 120-145).

h. Bir dizi biçiminde verilen kaynaklar en yeni tarihli olandan eski olana doğru sıralanarak bir parantez içine alınır ve noktalı virgül ile ayrılır.

Örnek: Bu konudaki son gelişmelere göre (Cobb, 1972: 221; Flanders, 1970:124; Bursalıoğlu vd., 1995: 31).

i. Yazarı belli olmayan internet kaynaklarına atıf yapılırken, parantez açılır, söz konusu internet kaynağının başlığından birkaç kelime seçilerek tırnak içine

alınır, daha sonra yılı yazılarak parantez kapatılır.

Örnek: (“İnternette 1 saniyede”, 2017)

- İnternette 1 saniyede neler oluyor?. (2017, 4 Ocak). Erişim adresi:
http://www.ntv.com.tr/galeri/teknoloji/internette-1-saniyede-neleroluyor,XUH_UVqM80GODfAK20z__Q/mfBzmt1kgUm2CCL1b5iFfg -

11. Kaynakça hazırlanmasında dipnot veya metin içi gösterim yöntemine göre aşağıdaki hususlara uyulur.

Sayfanın ortasına büyük harflerle KAYNAKÇA yazılacaktır. Kaynakçadaki eserler yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralandığından, eserlere ayrıca sıra veya bölüm numarası verilmeyecek ve yazarların unvanları kullanılmayacaktır.

Dipnot yöntemi: Yazarın Soyadı, Adı, varsa Makalenin Başlığı (turnak içinde), Dergi veya Kitabın Adı (italik), varsa Derleyen veya Çevirenin Adı, Cildi, Sayısı, birden fazla basıldıysa kaçınıcı baskı olduğu, Basım Yeri ve Yılı, Makalenin bulunduğu sayfa aralığı biçiminde verilir. Aynı yazarın birden fazla eseri kaynak olarak kullanılmışsa basım tarihine veya alfabetik sıraya göre eskiden yeniye doğru dizilmelidir. Kaynakçada her kaynak 1 cm içeriden yazılmalıdır.

Metin içi gösterim: Sol girinti, ilk satır girintisinden 1 cm geride başlamak kaydıyla şu şablona uymalıdır:

Yazarın Soyadı, Adının Baş Harfi. (Yıl). *İtalik şekilde kitabın adı*. Baskı Yeri: Yayınevi.

Yazarın Soyadı, Adının Baş Harfleri. (Yıl, varsa ay). Makalenin adı yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde. *Derginin Adı İtalik ve Her Kelimenin İlk Harfi Büyük Şekilde, Cilt İtalik Şekilde* (Sayı), Sayfa Numara Aralığı. Doi numarası

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yazının yayım tarihi). Yazının adı italik olarak, yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde. Erişim tarihi: Gün Ay Yıl, yazının linki.

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Tezin adı italik olarak, yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde (Yayımlanmamış Yüksek Lisans/Doktora Tezi). Kurumun Adı, Kurumun Yeri.

Dipnot yöntemi için belirtilmemiş hususlarla ilgili olarak <http://dergipark.gov.tr/uploads/submissionfiles/14a9/d2bf/37da/595018dfe908c.pdf> adresine;

Metin içi gösterim yöntemi için belirtilmemiş hususlarla ilgili olarak https://www.tk.org.tr/APA/apa_2.pdf adresine başvurulabilir.

12. Gönderilen yazılara ait resim, şekil ve grafikler sayfa yazım alanını taşmayacak biçimde net ve ofset baskı tekniğine uygun olmalıdır. Bunların sıra numarası ve adı her şeklin veya grafiğin altında verilir.

13. Derginin bir sayısında, ilk isim olarak bir yazarın ikiden fazla eseri basılamaz. Dönemler içerisinde ikiden fazla gönderilmişse ilk ikisi dışında kalanlar, daha sonraki sayılara aktarılır.

**BALKAN MUSIC AND ART JOURNAL INSTRUCTIONS TO
AUTHORS**

Academic studies complies with the following requirements below are published in Trakya University Balkan Music and Art Journal.

1. In order for any article to be published in Trakya University Balkan Music and Art Journal, it should not have been previously published or accepted to be published elsewhere. Papers presented at a conference or symposium may be accepted for publication if clearly indicated so beforehand.

2. All researches subjected comparison of the products with their trade names are not in the scope of our journal.

3. While writing the papers, it is recommended to obey The Spelling Book of Turkish Language Society.

4. Manuscripts should be typed on A4 format (29/7x21cm) paper with 11 pt and 1 line space. They are arranged properly margined (6.2 cm from top, 5.5 cm from bottom, 4 cm from right, 4 cm from left, 5.2 cm from header, 5 cm from footer), and not exceeding 20 pages. The printed version manuscripts must be submitted to the editor as three copies (without including name, title and working institution in two copies) and along with a CD. Articles should not exceed 20 pages if not they may not published on the journal.

5. Unpublished articles are not sent back to the writer.

6. First line of the paragraphs in the text will start 1 cm from inside. Title of the article will be written with capital letters starting from the left top of the page by leaving 4 lines empty space. Subtitles will be placed in accordance with the paragraph order (1 cm from inside). Name/names of the writer is written right bottom of the title side by side. Any kind of academic title of the writer is not written while writing the name/names of the writer. Academic title of the writer, institution where he/she works (university, faculty, department or others) should be written as footnotes at the bottom of the page. Any kind of titles are not used except for the academic titles.

7. Articles in the field of research and examination are submitted according to the order of Abstract, Introduction, Methods and Results.

“Footnote” and “APA style” are used in the articles.

Footnotes

8. Tags of resources used in the academic study are displayed at the end of the paper as footnotes. Resources exploited in the academic study are given in the first pass and in accordance with the order of the following detailed examples.

a. Books:

Author's Name, Last name, Name of the Book (italics), Printing,

Publisher¹ Place and Year of Publication, Page Number

Example: Ahmet Hamdi Zafer, *Keman Alfabeti*, 1. Baskı, Ceren Yayıncılık, Edirne, Ağustos 2018, p. 33.

b. Articles:

Author's Name, Last name, Title of the Article (in quotations), *Title of the Journal/Book (italics)*, Volume Number, Issue, Place and Year of Publication, Page Number.

Example: M. Öcal Oğuz, *Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras*, Milli Folklor Dergisi, Volume 25, 2013, p.100.

c. Journals and Annuals:

Publishing Institution, *Title of the Publication (italics)*, Place and Year of Publication, Page Number.

Example: Devlet İstatistik Enstitüsü, *Türkiye İstatistik Yıllığı 1997*, Ankara 1998, p: 17-21.

d. Thesis

Author's Name, Last name, Title of the Thesis (in quotations), (Thesis Degree, University, Year), page number.

Example: Serdar Yılmaz, "Kazakistan'ın Türkiye Politikası", (Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, 2016), p.98

e. Internet-based Resources:

Author's Name, Last name, Title of the document, Title of the Article (if available), Edition or File Number (if related), Address and Access Path, Date of Visit (in parenthesis). Page numbers are indicated if available. General footnote style is used according to the normal citation in the books and articles taken from internet environment. However, specified data applications are also stated.

Example: Mehmet Tez, "Avrupanın En Kirli Havası", <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/mehmet-tez/avrupa-nin-en-kirli-havasi-2776784/>, (15.112018)

Example: Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu, Avrupa Toplulukları Komisyonu, Brüksel, http://www.aggs.gov.tr/uploads/files/ilerleme_raporu_2004_tr.pdf (07.10.2005).

APA style

9.References which are quoted must be given in the text with the connective references according to the technique of "writer and year", surname of the author, publishing date and page number.

a.If the name of the author is mentioned in the text, year of the references must be written in brackets.

Example: Yıldırım (1996). or by giving the page number, Yıldırım (1996: 70-97).

b.In some cases, the name of the author can be given in brackets.

Example: New developments have been made in this field. (Raths, 1967: 40-

¹ Publisher can be given if necessary

85)

c. If the references written by the same author in the same year are mentioned, it is given as below:

Example: Gates (1967a: 45-50 (1967b: 130-170).

d. If the references have two authors only their surnames are written.

Example: Massialas and Cox (1967: 37-66)

e. If the two writers have the same surname and their works which were published at the same year can be distinguished by the first letter of their names.

Example: Smith, O. and Smith, B. (1958: 251-251)

f. If the reference has more than two authors, the surnames are mentioned at first.

Example: Bursalioğlu, Aydin, Kaya, (1995: 120-145)

g. In the next mentioning et al. is used.

Example: Bursalioğlu, et al. (1995: 120-145)

h. The references which are given as a line should be ordered from the oldest date to the recent one and must be separated with semicolon in the brackets.

Example: According to the recent developments about this subject (Cobb, 1972: 221; Flanders, 1970:124; Bursalioğlu vd., 1995: 31)

i. While referring to the internet resources of which the author is not certain, the parenthesis is opened, a few words are selected from the internet topic in question and then quoted.

Example: ("İnternette 1 saniyede", 2017)

İnternette 1 saniyede neler oluyor?. (2017, 4 Ocak). Access Address: https://www.ntv.com.tr/galeri/teknoloji/internette-1-saniyede-neler-oluyor.XUH_UVqM80GODfAK20z_Q

10. References

In the preparation of the reference, the following points shall be followed according to the annotation and the bibliography method.

In the middle of the page, REFERENCES are written in capital letters. As the references are listed alphabetically according to the author's surname, any sequence or category number is not given and the titles of the authors are not mentioned.

Footnote method:

List of references is given stating the Author's Surname and Name, the Title of the Article if available (in quotations), The Title of the Journal or Book (*italics*), The Name Of the Editor or Translator if available, Volume, Issue, the number of the printing if it is published more than once, the Year and the Place of Publication. If more than one work of an author is used as references, they should be given from the oldest to the recent one. Each resource in the bibliography should be written 1 cm from the inside.

APA style: Left indent followed by 1 cm from the first row indent followed by the following pattern:

Author's last name and initial. (Year). The name of the book (Italich). Printing place: Publisher.

Author's last name and initial of name. (Year, if available month). The first name of the first word in the name of the article is large, the rest is small if not the special name. The name of the journal is italic and the first letter of each word, volume is Italich (number), Number Range, Doi Numbers.

Author's last name and initial of name. (Date of Publication). Title of the Article (Italics), only the first letter of the first word, if the rest is not a private name. Date of access: Day, month, year and the link of article.

Author's last name and initial of name. (Year). Name of thesis (Italics). Only the first letter of the first word, if the rest is not a private name. (Unpublished master's /Doctorate Thesis). The name of institution, The place of institution.

Not specified for the footnote method related to: <http://dergipark.gov.tr/uploads/submissionfiles/14a9/d2bf/37da/595018dfe908c.pdf> with reference to unspecified issues for the bibliography method, https://www.tk.org.tr/APA/apa_2.pdf.

12. Pictures, figures, graphics belonging to the articles which will be sent must be clear and suitable for the technique of offset printing and should not exceed the area of writing. Their sequence number and names are given below the each figure or graphic.

13. In one of the issues of the journals, more than two manuscripts of an author as the first name cannot be published. If more than two manuscripts are sent in the terms, the ones except from the first and second are transmitted to the other issues.

14. 25 separate editions with two journals are given to the authors whose articles, translations and critics have been published.

